

100%
Made in China

TEKNOLOJİK SOĞUK SAVAŞ BİRİNCİ FAZ ANLAŞMA VE TİCARET SAVAŞLARININ GELECEĞİ

NURULLAH GÜR, ŞERİF DİLEK

TEKNOLOJİK SOĞUK SAVAŞ
BİRİNCİ FAZ ANLAŞMA VE
TİCARET SAVAŞLARININ GELECEĞİ

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 169
I. Baskı: 2020
ISBN: 978-625-7040-69-3

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY
Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Bruxelles BELGIQUE
Tel: +3226520486

TEKNOLOJİK SOĞUK SAVAŞ BİRİNCİ FAZ ANLAŞMA VE TİCARET SAVAŞLARININ GELECEĞİ

Nurullah Gür, Şerif Dilek

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 7

GİRİŞ | 9

TİCARET SAVAŞLARI NEDEN BAŞLADI? | 13

GÜMRÜK TARİFESİ ARTIŞLARI VE TEKNOLOJİK YAPTIRIMLAR | 27

TİCARET SAVAŞININ KÜRESEL EKONOMİYE ETKİLERİ | 37

BİRİNCİ FAZ TİCARET ANLAŞMASI'NIN KAPSAMI | 45

KORONAVİRÜSÜN GÖLGESİNDE TİCARET SAVAŞLARI | 51

SONUÇ YERİNE: BUNDAN SONRAKİ SÜREÇTE
NELER BEKLENİYOR? | 55

KAYNAKÇA | 61

TAKDİM

Çin ekonomisinin son yıllarda göstermiş olduğu hızlı yükselişle beraber artan rekabet gücü Batılı ülkeleri endişelendirmektedir. Son on yılda ve özellikle Donald Trump'ın başkanlık döneminde Çin'in yükselişini sınırlandırmak için Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) farklı araçları devreye soktuğu gözlemlenmektedir. Ticaret savaşları bu sürecin bir yansımasıdır. Başkanlığa aday olmadan önce de Pekin'in ticaret politikalarını eleştiren Trump seçim kampanyasındaki söylemlerle Çin'i ekonomik anlamda sıkıştırmaya ve yeni bir ticaret anlaşması için masaya oturmaya zorlayacağıнын sinyallerini vermiştir. Nitekim Trump koltuğa oturduktan kısa bir sonra teknoloji transferi ve haksız ticaret uygulamalarıyla birlikte fikri mülkiyet haklarına riayet etmediği gerekçesiyle Çin'den ithal edilen ürünlere ek gümrük vergileri getirmiştir. Çin de misilleme olarak tarım ürünleri başta olmak üzere ABD'den ithal ettiği çeşitli mallara yönelik tarifelerini arttırmıştır. Karşılıklı tarife artışıyla başlayan ve küresel ekonomiyi de olumsuz etkileyen iki yıllık ticaret savaşı 15 Ocak 2020'de imzalanan Birinci Faz Ticaret Anlaşması ile geçici olarak askıya alınmıştır. Koronavirüs salgını sonrası yaşanan gelişmeler tarafların ticaret savaşlarına kaldıkları yerden devam edeceklerine işaret ediyor.

Ticaret savaşlarını kazanılması kolay bir cephe olarak gören Trump yeni merkantilist tarzda korumacı politikalarla yerli imalat sanayiini canlandırmaya çalışmaktadır. Bu yolla ABD'nin özellikle Orta Batı eyaletlerinde üretimi ve istihdamı arttırmayı hedeflemektedir. ABD'nin korumacı politikaları Çin'in son yıllardaki ekonomik performansı ile doğrudan ilintilidir. Piyasa kuruna göre 2000'de Çin'in

dünya ekonomisinden aldığı pay sadece yüzde 7,37 iken bugün bu oran yüzde 19'u geçmiştir. Aynı süreçte Çin ekonomisi ABD ekonomisinin yüzde 12'sine te- kabül ederken bugün bu oran yüzde 65'e yükselmiştir. Satın alma gücü paritesine göre ise Çin 2013'te ABD'yi geçerek dünyanın en büyük ekonomisi haline gelmiş- tir. Benzer gelişmeler Çin'in dış ticaret rakamlarında da görülmüştür. 1978'de yüz- de 9,6 olan dış ticaretin gayrisafi yurt içi hasılaya (GSYH) oranı 2018'de yüzde 38'e yükselmiş ve Çin 2019'da 4,6 trilyon dolar dış ticaret hacmiyle dünyanın en çok ticaret yapan ülkesi konumuna gelmiştir. Çin ayrıca bu süreçte Ar-Ge'ye büyük önem vermiştir. Öyle ki Ar-Ge harcamalarının GSYH'ye oranı ikiye katlanmıştır. Yine teknoloji devi Huawei, 5G teknolojisini yönlendiren küresel bir oyun kurucu haline gelmiştir. ABD 2000'de Çin'e karşı 103 milyar dış ticaret açığı verirken bu rakam 2008'de 268 milyar dolara çıkmış ve 2018'de 420 milyar dolar seviyelerine kadar yükselmiştir. Çin'in bu yükselişi Washington'daki siyaset ve ekonomi çevre- leri tarafından endişeyle karşılanmıştır.

Nurullah Gür ve Şerif Dilek tarafından kaleme alınan bu rapor ABD-Çin ara- sında iki yıla yayılan ve "teknolojik soğuk savaş" şeklinde tanımlanan süreci ve bunun küresel ekonomiye olan etkilerini incelemektedir. Bu sürecin önemli bir durağı olan Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın kapsamını ve önümüzdeki süreçte iki ülke arasında yaşanabilecek senaryoları kapsamlı olarak irdelemektedir. Kü- resel ekonominin ciddi bir dönüşüm içerisinde olduğu, kural bazlı uluslararası sistemin meydana çıkardığı asimetrik etkilerin sorgulandığı günümüz dünyasın- da iki süper güç arasındaki ticari ve teknolojik rekabeti ele alan bu raporun alana katkı sağlamasını umuyoruz.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

Donald Trump 2016 seçim kampanyası süresince “tarihin en kötü ticaret anlaşması” olarak nitelendirdiği NAFTA’yı revize etmek için Meksika ve Kanada’yı sıkıştıracağını ifade etmiş ve Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) üye olmasını “tarihteki en büyük hırsızlık” olarak nitelendirerek Amerika Birleşik Devletleri’nden (ABD) daha fazla ürün ithal etmesi için Pekin yönetimini zorlayacağını sözünü vermiştir.¹ Birçok iktisatçı ve siyaset bilimci bu ifadelerin basit birer seçim vaadinden ibaret olduğunu düşünmüştür. Bu kişilerin yanıldığı ise kısa bir süre içinde anlaşılmıştır. Trump önce tarife tehditleriyle Meksika ve Kanada’yı müzakere masasına oturarak NAFTA’yı tarihin tozlu raflarına kaldırmıştır. ABD-Meksika-Kanada Anlaşması (USMCA) ile istediğini alan Trump bir sonraki hamle olarak da Çin’e odaklanmıştır.

ABD’de çeşitli çevreler 2001’de Çin’in DTÖ’ye üye olmasından sonra hızla Amerikan ekonomisi aleyhine açılan ticaret açığından (Grafik 1) duydukları endişeyi son yıllarda daha fazla seslendirmişlerdir. 2001’de 83 milyar dolar olan ABD’nin Çin’e karşı verdiği ticaret açığı 2018’de 419 milyar dolarla tarihi zirvesine yükselmiştir. ABD’nin 2018’de yaptığı toplam 3,1 trilyon dolarlık ithalatın yüzde 18’e yakını Çin’den gerçekleşirken ihracatın sadece yüzde 4,8’i bu ülkeye yapılmıştır. Dış ticarete rekabet avantajı yakalamak için Çin Merkez Bankasının bilinçli bir şekilde yuanı değersiz tutma çabasına yönelik eleştiriler de 2010’larda sıkça gündeme gelmiştir.

¹ “Full Transcript: Donald Trump’s Jobs Plan Speech”, *Politico*, 28 Haziran 2016.

ABD'nin Çin'e karşı olan rahatsızlığının basit bir dış ticaret dengesizliğinden ibaret olmadığını vurgulamakta fayda var. Çin'in kendi piyasalarına girişin bir koşulu olarak Amerikan şirketlerini teknoloji transferi yapmaya zorlamasının yanı sıra çok uluslu şirketlerin fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik yasal adımları atma konusunda ağır davranması Amerikalı yetkililerin tepkisini çekmiştir. Bununla birlikte Çin'in "Made in China 2025" adıyla başlattığı inisiyatifle birlikte yeni nesil teknolojilerde ciddi bir sıçrama yaparak ABD'yi iyiden iyiye sürklase etmesinden endişe duyanların sayısı da azımsanmayacak seviyelere yükselmiştir.

ABD'nin Trump'ın başkan olmasından sonra Çin'e karşı korumacı hamleler yapmaya başladığını iddia etmek gerçekçi değildir. ABD küresel finans krizinden bu yana sistematik olarak Çin'e karşı korumacı politikalar uygulamaktadır. Barack Obama tarife dışı engeller ve sınırlı tarife artışlarının (lastik sektörü örneğinde olduğu gibi) yanı sıra Transatlantik Ticaret Anlaşması ile Çin'i çevrelemeye çalışmıştır.² Selefinin tatlı sert hamlelerinin aksine Trump bu tarifeleri daha agresif bir şekilde kullanarak Çin'i yeni bir ticaret anlaşması imzalamaya zorlamıştır.

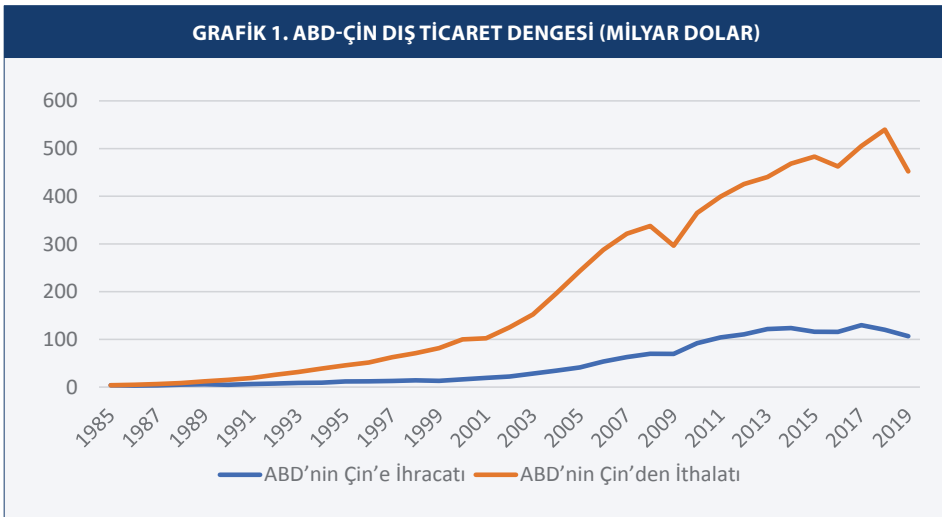
ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı 15 Ocak 2020'de Beyaz Saray'da imzalanan "Birinci Faz Ticaret Anlaşması" ile geçici olarak durmuştur. 2018'in başından itibaren yaşanan bu süreçte karşılıklı ek gümrük tarifelerinin yanı sıra bir şirketin üst düzey yöneticisinin tutuklanması ve tehditkar sosyal medya paylaşımları gibi daha önce çok alışık olunmayan tarzda müzakere stratejilerine şahit olunmuştur.

Washington ile Pekin arasındaki bu ticaret savaşının her iki ekonomiyi de yormaya başladığı bir dönemde dar kapsamlı bir ticaret anlaşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Yaklaşık bir buçuk yıl süren müzakerelerin ardından imzalanan Birinci Faz Ticaret Anlaşması 20 Ocak 2020'de yürürlüğe girmiştir. Bu, iki taraf arasındaki bütün problemleri kapsayan geniş ölçekli bir anlaşma olmaktan ziyade ateşkes niteliğinde olan yüzeysel bir anlaşmadır. Birinci Faz Ticaret Anlaşması Çin'e sanayi, enerji, tarım ve hizmetler sektöründe önümüzdeki iki yıllık süreçte 200 milyar dolarlık ilave Amerikan ürünü ithal etme yükümlülüğü getirmektedir. Anlaşma kapsamında Pekin yönetiminden fikri mülkiyet haklarının korunması ve Amerikan şirketlerinin Çin piyasalarına daha kolay erişimi konusunda belli iyileştirmeler yapması beklenmektedir. Buna karşılık ABD 120 milyar tutarındaki Çin mallarına uyguladığı ek tarife oranını yüzde 15'ten yüzde 7,5'e indirmiştir. Washington yönetimi bu anlaşma ile 2000'lerin

2 Zakaria, "The New China Scare: Why America Shouldn't Panic about Its Latest Challenger", *Foreign Affairs*, Cilt: 99, Sayı: 1, (2020), s. 52-69.

başından itibaren ABD'nin aleyhine hızla artan dış ticaret açığını azaltmayı hedeflemektedir. İlave gümrük tarifesi artışlarının da etkisiyle Çin'e karşı verilen dış ticaret açığı 2019'da bir önceki yıla kıyasla yüzde 16 düşüş kaydetmiştir. Dış ticaret açığı belli ölçüde daralmakla birlikte yapılan çalışmalar ticaret savaşının ABD menşeli çok uluslu şirketlerin tedarik zincirlerini ve Amerikalı tüketicileri olumsuz etkilediğine işaret etmektedir. 2019'a ait ihracat ve büyüme rakamları Çin ekonomisinin de ticaret savaşından negatif etkilendiğini göstermektedir. Sonuçta her iki ekonomi de kısa vadede bu savaştan zarar görmüştür.³

Diğer taraftan Çin mallarına yönelik halihazırda uygulanmakta olan 250 milyar dolar tutarındaki ilave tarifeler Birinci Faz Ticaret Anlaşması kapsamına alınmamıştır. Benzer şekilde anlaşmada Çin'in Amerikan ürünlerine getirmiş olduğu ilave tarifelere de yer verilmemiştir. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı sırasında arttırılan tarifelerin bir kısmı hem iki ülke ekonomisini hem de küresel ekonomiyi negatif etkilemeye devam edecektir. Washington'un halen yürürlükte olan tarifeleri ikinci faz anlaşma öncesi yürütülecek müzakerelerde pazarlık silahı olarak kullanmayı planladığı anlaşılmaktadır.

Kaynak: U.S. Census Bureau

İki ülke arasında yaşananlar teknoloji rekabetinin merkezde olduğu bir hegemonya mücadelesidir. Dolayısıyla Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın ticaret sava-

³ Ken Itakura, "Evaluating the Impact of the US–China Trade War", *Asian Economic Policy Review*, Cilt: 13, Sayı: 1, (2020), s. 77-93; Alessandro Nicita, "Trade and Trade Diversion Effects of United States Tariffs on China", *UNCTAD Research Paper*, Sayı: 37, (Kasım 2019); Eric Norland, "Trade War Costs to Consumers, Companies and Nations", *Financial Times*, 20 Ağustos 2018.

şını büyük ölçüde sonlandırmasını beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Çinli şirketlere verilen sübvansiyonlar ve kamu iktisadi teşebbüslerinin yol açtığı haksız rekabet avantajları gibi asıl çetrefilli meseleler Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın kapsamında yer almamaktadır. Hem Washington hem de Pekin ikinci faz anlaşmaya yönelik müzakerelerin daha çetin geçeceğine yönelik sinyaller vermektedir. Koronavirüs (Covid-19) salgınının iki ülke arasındaki ilişkileri sert bir şekilde germesi de ticaret anlaşmasının geleceğiyle ilgili belirsizliklerin artmasına neden olmaktadır. Ticaret savaşı belli bir süre daha küresel ekonominin gündemini meşgul etmeye devam edecek gibi görünmektedir.

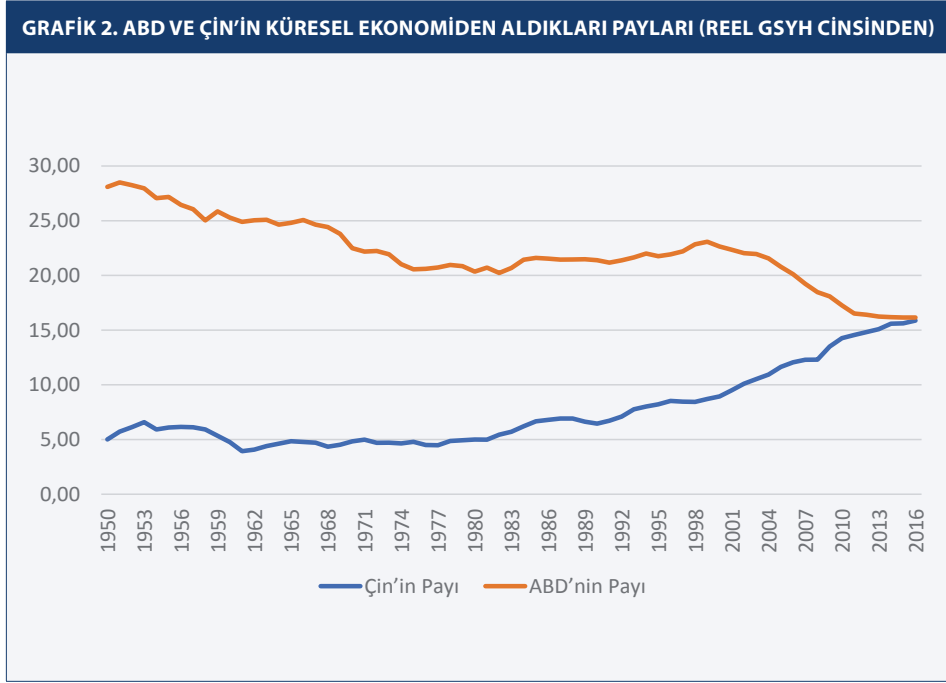
Bu raporda ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşını tetikleyen faktörlerin yanı sıra iki ülke arasındaki ekonomik/teknolojik soğuk savaşın küresel ekonomiye olan etkileri masaya yatırılmaktadır. Raporda bunlarla birlikte Birinci Faz Ticaret Anlaşması sonrası iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin bundan sonra izleyebileceği seyre dair öngörülerde bulunmaktadır.

TİCARET SAVAŞLARI NEDEN BAŞLADI?

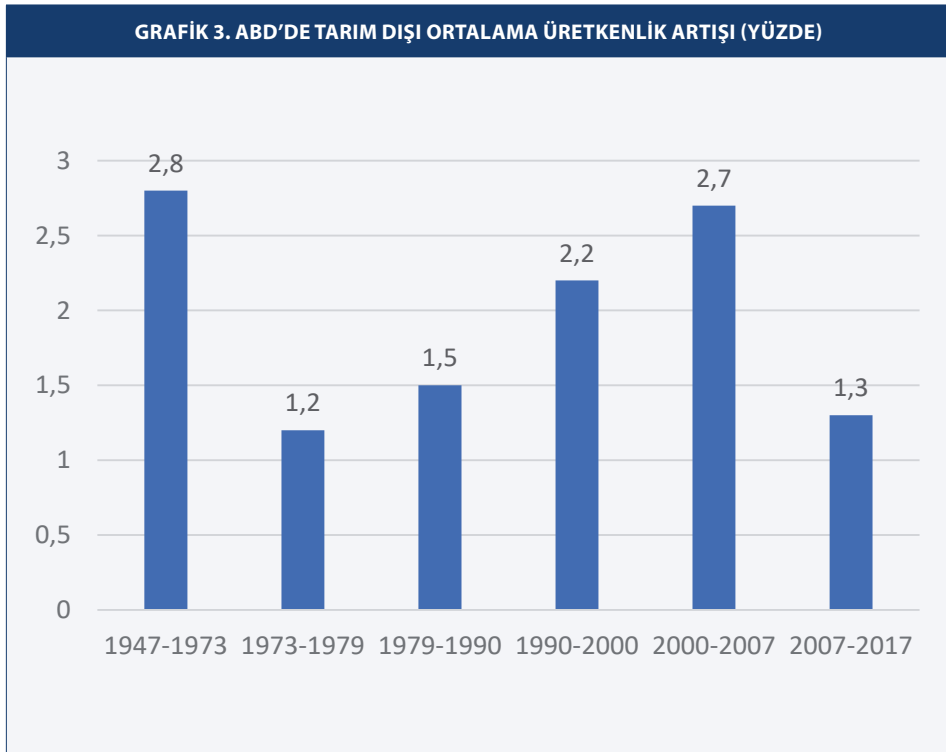
ABD'nin küresel ekonomiden aldığı pay (Grafik 2) ve verimlilik artış hızı (Grafik 3) gibi ekonomik göstergelerdeki zirve performansında aşağıya indiği görülmektedir. Emegın toplam gelirden aldığı pay azaldığı, sosyal devlet anlayışı kaybolduğu ve mavi yakalı çalışanlarla beyaz yakalı çalışanlar arasındaki ücret makası açıldığı için eşitsizlikle ilgili olarak Amerikan toplumunda hissedilir oranda kötüleşme yaşanmıştır. Aynı dönemde benzer bir kötüleşme eşitsizlik konusunda da ortaya çıkmıştır (Grafik 4). ABD 1980'lerde yükselen küreselleşme dalgasıyla birlikte gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH), ihracat ve patent sayısı gibi birçok ekonomik göstergede mutlak olarak ilerlemeler kaydetmiştir. Ancak son kırk yıllık süreçte ABD'nin küresel ekonomiden aldığı payı azalmış, ekonomik büyümenin anahtarı olan verimlilik artış hızı istikrarsızlaşmış,⁴ birçok ihraç ürünündeki rekabet avantajını kaybetmiş, gelir ve servet dağılımı bozulmaya başlamıştır.⁵

4 ABD'de 1990-2007 döneminde üretkenlik artışı yükselme yaşamıştır. Ancak bu yükseliş temel itibarıyla finans ve bilişim odaklı hizmetler sektöründeki sanal artışlar sayesinde gerçekleşmiştir. Bu ivmelenme kalıcı olmadığı ve ekonominin geneline yayılmadığı gibi Amerikan toplumunun sadece belli bir kesiminin refahını artırabilmiştir. Bu sanal ve geçici iyileşme önce 1999-2000 döneminde dot.com balonuyla ve daha sonra 2008 küresel finans kriziyle duvara çarpmıştır. Yanlış teşhis ve reçetelerden dolayı da üretkenlik artışı şu ana kadar geçen süre zarfında belini doğrultamamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan Bretton Woods sisteminin çöküşüne kadar geçen yaklaşık yirmi beş yıllık süre boyunca kaydedilen üretkenlik artışı ise hem daha kalıcı hem de daha kapsayıcı etkiler oluşturmuştur.

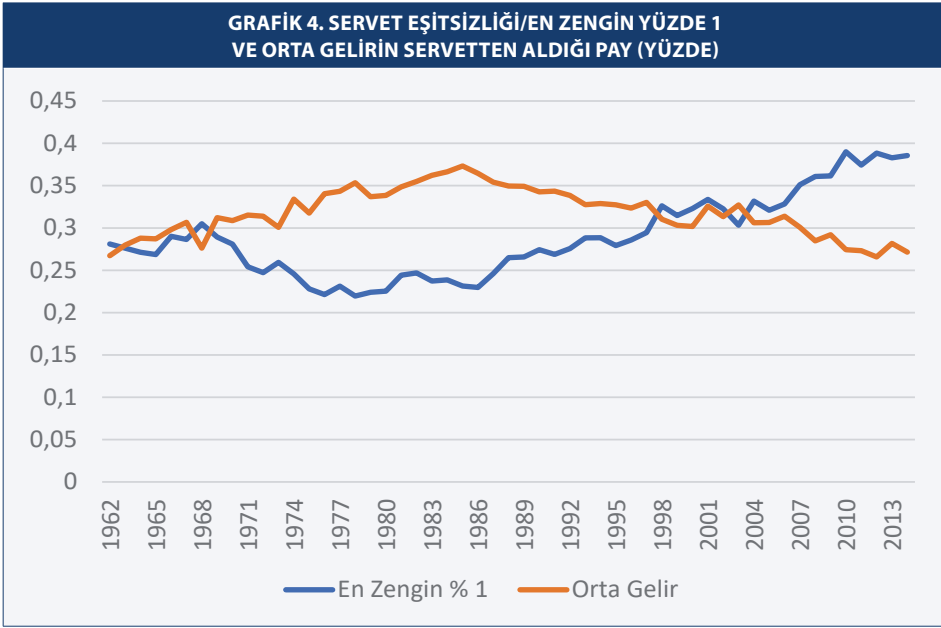
5 ABD'nin bu alanlardaki performansında yaşanan gerileme için bkz. Gary Pisano ve Willy Shih, *Producing Prosperity: Why America Needs A Manufacturing Renaissance*, (Harvard Business Review Press, Boston: 2012); Robert Gordon, *The Rise and Fall of American Growth: The US Standard of Living since the Civil War*, (Princeton University Press, Oxford: 2017); Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, (Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge Massachusetts: 2014); Thomas Philippon, *The Great Reversal: How America Gave up on Free Markets*, (Harvard University Press, Harvard: 2019).

Kaynak: "Maddison Project Database 2018", Groningen Growth and Development Centre, <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/releases/maddison-project-database-2018>, (Erişim tarihi: 16 Ocak 2020).

Kaynak: U.S. Bureau of Labor Statistics

Kaynak: World Inequality Database, <https://wid.world/data>, (Erişim tarihi: 16 Ocak 2020).

1960'larda hızla yükselen reel ücretlerin akabinde 1970'lerde yaşanan petrol krizleri sonrası artan enerji fiyatlarıyla birlikte ABD'de üretim maliyetleri ciddi ölçüde artış kaydetmiştir. Haberleşme ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan baş döndürücü gelişmelerin tetiklediği küreselleşme dalgası, maliyet artışlarıyla birleşince Amerikan şirketleri üretim ağlarını maliyetlerin düşük olduğu gelişmekte olan ülkelere doğru genişletmişlerdir.⁶ Birçok ABD menşeli çok uluslu şirket Ar-Ge, tasarım ve pazarlama gibi ürün sürecinin daha entelektüel sermaye gerektiren ayaklarını ABD sınırları içerisinde sürdürseler de üretim ayağının önemli kısmını başta Çin ve Meksika olmak üzere gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırmışlardır. Bu eğilim bir taraftan çok uluslu şirketlerin karlılıklarını hızla arttırırken diğer taraftan da ABD'de mavi yakalı işlere olan talebi düşürmüş, gelir dağılımını bozmuş ve Washington'ın kendi ihracatını başka ülkelerle paylaşmasına neden olmuştur. Amazon, Facebook, Apple ve Google gibi Amerikalı yeni nesil büyük şirketler rekabeti öldürücü hamlelerle piyasa dinamizminin kaybolmasına neden olmakta ve geçmişteki büyük şirketlere kıyasla ABD ekonomisine büyüme ve istihdam anlamında daha az katkı yapmaktadır.⁷

⁶ Richard Baldwin, *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*, (The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge Massachusetts: 2016).

⁷ Philippon, *The Great Reversal: How America Gave up on Free Markets*; Ufuk Akcigit ve Sina Ateş, "What Happened to US Business Dynamism?", *National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper*, Sayı: 25756, (Nisan 2019).

Küreselleşmenin ve neoliberal politikaların da etkisiyle ABD’de federal kaynakların fonladığı Ar-Ge harcamalarının oranı son yıllarda hızla azalmıştır (Grafik 5). Temel bilimlere verilen önemin azalması nedeniyle son dönemlerde ortaya çıkan yeniliklerin beklendiği ölçüde verimliliği de artmamaktadır.⁸ Son yıllarda özel sektörün fonlandığı Ar-Ge yatırımları genel olarak pratik/uygulamalı alanlara odaklanmakta ve karlılığı arttırmayı temel amaç olarak görmektedir. Bu tip pratik amaçlara dönük Ar-Ge yatırımları esas itibarıyla verimlilikte ciddi bir artışa neden olmamakta, sadece müşterilerin ürünlere yönelik ilgisini canlı tutacak yenilikleri ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan başta ilaç şirketleri olmak üzere birçok çok uluslu şirket belli bir noktadan sonra patentleri büyük oranda karlılıklarını arttırmak ve piyasa paylarını korumak için bir kalkan olarak kullanmaya başlamıştır. Sonuç olarak yenilikler şirket karlılıklarını arttırsa da bunların büyüme rakamları üzerindeki pozitif etkisi sınırlı kalmaktadır.⁹

Kaynak: NSF Science and Engineering Indicators, <https://nces.nsf.gov/pubs/nsb20203/data>, (Erişim tarihi: 16 Ocak 2020).

⁸ Mariana Mazzucato, *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*, (Anthem Press: Londra: 2013); Nicholas Bloom, John van Reenen ve Heidi Williams, "A Toolkit of Policies to Promote Innovation", *Journal of Economic Perspectives*, Cilt: 33, Sayı: 3, (2019), s. 163-184.

⁹ Mariana Mazzucato, *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*, (Hachette Press, New York: 2018).

Çok uluslu şirketlerin fabrikalarını kaydırmalarıyla birlikte küresel üretim üssü haline gelen Çin'in bisiklet, oyuncak, tekstil-giyim ve elektronik ev aletleri gibi emek yoğun ürünler üretmesi Batılı gelişmiş ülkeler tarafından bir tehdit olarak görülmemiştir. Ancak Çin'in zamanla yüksek teknoloji ürün gruplarına doğru gerçekleştirdiği sıçrama Batı'yı endişelendirmeye başlamıştır. Çin'in dünyanın birçok noktasında gerçekleştirdiği agresif yatırım ve satın alma stratejileri, enerji ya da ham madde karşılığı proje anlaşmaları, ülkelere sağladığı kredi imkanı ve Kuşak-Yol Girişimi çerçevesinde yürüttüğü devasa altyapı projeleriyle ülkeleri kendine bağımlı hale getirmeye çalıştığı yönünde eleştiriler yükselmektedir. ABD de Çin'in girişimleriyle kurulan Asya Altyapı ve Yatırım Bankası, BRICS Kalkınma Bankası gibi Dünya Bankası'na alternatif görülen finansal kurumlarına sıcak bakmadığını her fırsatta dile getirmektedir. Pekin yönetiminin savunma harcamalarını arttırması ve silahlanmayı hızlandırması endişelere neden olan diğer hususlardır. Özetle Çin'in üretim, teknoloji, finans ve savunma gibi alanlarda küresel ekonomiden aldığı payı katlayarak arttırması ABD başta olmak üzere Batılı gelişmiş ülkeler açısından ciddi bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır.

Çin arkasındaki devasa finansal gücü sayesinde kamu iktisadi teşebbüsleri ve büyük özel şirketleri üzerinden Batılı birçok şirketi satın almaya başlamıştır. Bu şirketler arasında İsviçre'nin dev tarım şirketi Syngenta, Alman robotik şirketi Kuka, dünyaca ünlü İtalyan lastik üreticisi Pirelli, dünyanın en büyük bilgisayar üreticisi IBM'in PC bölümü ve İsveç menşeli meşhur otomobil üreticisi Volvo yer almaktadır. Ayrıca Alman devi Mercedes Benz'in hisselerinin bir kısmı da Çinli girişimcilere geçmiştir.¹⁰ Birçok ülkede stratejik konumu bulunan limanlar/terminaler de Çinli şirketler tarafından satın alınmıştır.

Çinlilerin agresif hamlelerle Batılı şirketleri satın alması ve çeşitli altyapı projelerine dahil olması sonrasında Batılı ülkeler bu hamleleri önünü kesmeye çalışmaktadır ABD merkezli Baker McKenzie'nin raporuna göre 2016'da Çin'in 10'u Avrupa'da, 20'si ABD'de olmak 75 milyar dolar değerindeki 30 satın alımı farklı gerekçelerle iptal edilmiştir.¹¹ Aynı raporda Çinli şirketlerin 2014'te 2 milyar ve 2015'te 7,9 milyar dolar değerindeki 23 satın alma girişiminin iptal edildiği belirtilmiştir. AB Komisyonu tarafından yayımlanan bir raporda Birliğin kilit sektörlerinde başta Çinli şirketler olmak üzere yabancı şirket paylarının artışına

10 Şerif Dilek, Büşra Zeynep Özdemir ve Deniz İstikbal, *Asya Yüzyılında Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri*, (SETA Rapor, İstanbul: 2019).

11 "Rising Influence Assessing China's Record FDI Surge in North America and Europe", Baker McKenzie, (2017), https://www.bakermckenzie.com/-media/files/insight/publications/2017/03/chinafdi/chinafdi_2017.pdf?la=en, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

dikkat çekilmektedir.¹² Rapora göre AB'nin toplam varlıklarının yüzde 35'inden fazlası yabancı sermayeli şirketlerin elinde bulunmaktadır. Özellikle 2016'da Alman robotik firması Kuka'nın Çinlilere satılması başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerin harekete geçmesine neden olmuştur. Çin'in meydana getirdiği bu endişe sonucunda¹³ doğrudan işaret edilmese de Çinli şirketlere karşı AB ülkelerinin güvenliğini sağlamak ve kamu düzenini korumak amacıyla yabancı yatırımların gözetleneceği bir mekanizma yürürlüğe sokulmuştur.¹⁴

Özellikle Almanya'da kilit önemdeki bazı şirketlerin Çin'e satışını engellemeye yönelik girişimler olduğu görülmektedir. Örnek olarak Almanya'da uzay endüstrisi ve nükleer enerjiye dönük parçalar üreten Leifeld Metal şirketinin Çinli şirket Yantai Taihai'ye satılması özel güvenlik gerekçesiyle engellenmiştir.¹⁵ Benzer şekilde Alman çip cihazları üreticisi Aixtron'un Fujian Grand Chip Investmet Fund (FGC) tarafından satın alınması güvenlik gerekçesiyle durdurulmuş¹⁶ ve yüksek voltajlı enerji dağıtım operatörü olan 50Hertz'in yüzde 20 hissesinin State Grid Cooperation of China tarafından satın alınmasına mani olunmuştur.¹⁷ Bu müdahaleler Almanya ile sınırlı kalmamış, Portekiz de benzer gerekçelerle ülkenin en büyük elektrik şebeke hattına sahip şirketi Energias de Portugal'ın (EDP) China Three Gorges (CTG) Corporation tarafından devir alınmasına izin vermemiştir.¹⁸ Her ne kadar arka planda yasal ve düzenleyici gerekçelerin olduğu belirtilse de Çinli şirketin bu yolla ülkenin elektrik şebekesini kontrol edeceği endişesinin bu kararda etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Avrupalı ülkelerle sınırlı kalmayan bu girişimler daha önce Obama döneminde ABD'de yaşanmıştır. Örneğin Washington yönetimi 2012'de Çinli Ralls Corporation'ın Oregon'daki donanma üssünde kurulması planlanan dört rüzgar projesinden satın aldığı hisseleri iptal etmiştir.¹⁹ Obama'nın aldığı bu karar yirmi iki yıldan sonra bir ilk yaşanmış zira en son 1990'da Başkan Bush tarafından Seattle'daki uçak

12 "Foreign Direct Investment Report: Continuous Rise of Foreign Ownership of European Companies in Key Sectors", Avrupa Komisyonu, 13 Mart 2019, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1993>, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

13 "How Much of Europe Does China Own?", BBC, 20 Nisan 2019.

14 "EU Foreign Investment Screening Regulation Enters into Force", Avrupa Komisyonu, 10 Nisan 2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2088, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

15 "Chinese Takeover of German Firm Leifeld Collapses", BBC, 1 Ağustos 2018.

16 Maria Sheahan, "China's Fujian Drops Aixtron Bid after Obama Blocks Deal", Reuters, 8 Aralık 2016.

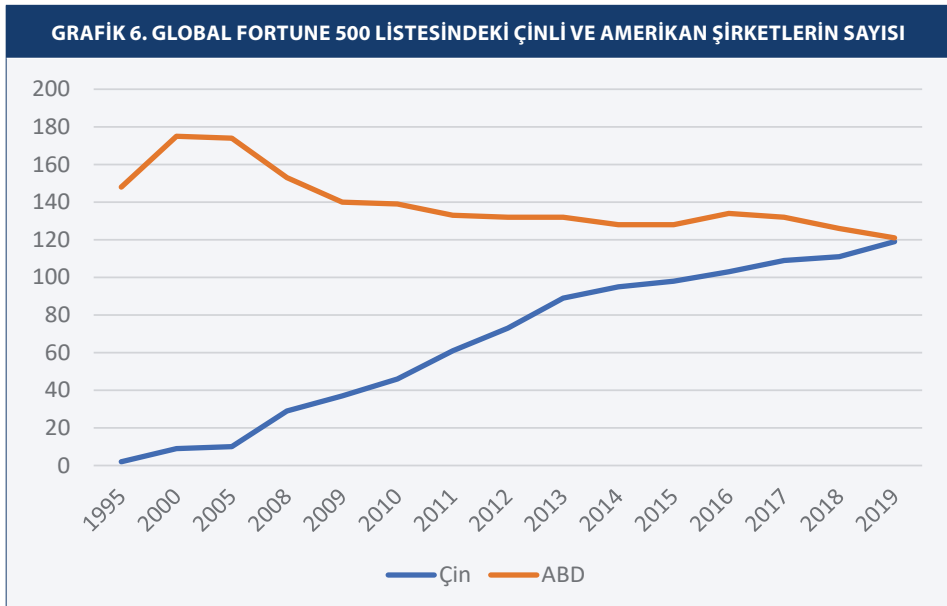
17 Victoria Bryan ve Gernot Heller, "Germany Moves to Protect Key Companies from Chinese Investors", Reuters, 27 Temmuz 2018.

18 "Energias de Portugal Shareholders Block Takeover Bid by China Three Gorges", France24, 24 Nisan 2019, <https://www.france24.com/en/20190424-energias-de-portugal-shareholders-block-takeover-bid-china-three-gorges>, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

19 Rachele Younglai, "Obama Blocks Chinese Wind Farms in Oregon Over Security", Reuters, 28 Eylül 2012.

parçaları üreticisi bir şirketin Çinli şirkete satışı engellenmiştir.²⁰ Bush bu kararını ulusal güvenlik gerekçesine dayandırarak Çinli şirketlerin askeri sırları almaya/çalmaya çalıştıklarını söylemiştir. Obama döneminde Çinli şirketlere yönelik engellemelerin başka bir örneğinde ise ABD Kongresi ulusal güvenlik tehdidi gerekçesiyle Amerikan şirketlerin Çinli telekomünikasyon şirketi Huawei ve ZTE ile iş birliği yapmaktan kaçınmaları gerektiğini belirtmiştir.²¹ Bu arada daha önce Alman Aixtron'un Çinli şirketler tarafından satın alınmasının engellenmesinde de Obama'nın tavrının etkili olduğu ifade edilmiştir.²²

Diğer taraftan Batılı ülkeler Çinli şirketlerin yatırımlarını belirli ölçüde engellemeye çalışırken Çinli teknoloji devleri Huawei, ZTE ve Xiaomi agresif büyüme stratejileri çerçevesinde telekomünikasyon sektörünün en önemli oyuncularına haline gelmişlerdir. Bu süreçte Çin, dünyanın en büyük şirketlerinin cirolarına göre sıralandığı Fortune 500 listesine ABD'den sonra en fazla şirket sokan ikinci ülke konumuna yükselmiştir (Grafik 6). Hatta ilk 500'de yer alan 10 Tayvan şirketi de hanesine yazıldığında Çin 129 şirketiyle Global Fortune 500 listesinde ABD'yi geride bırakmaktadır.²³

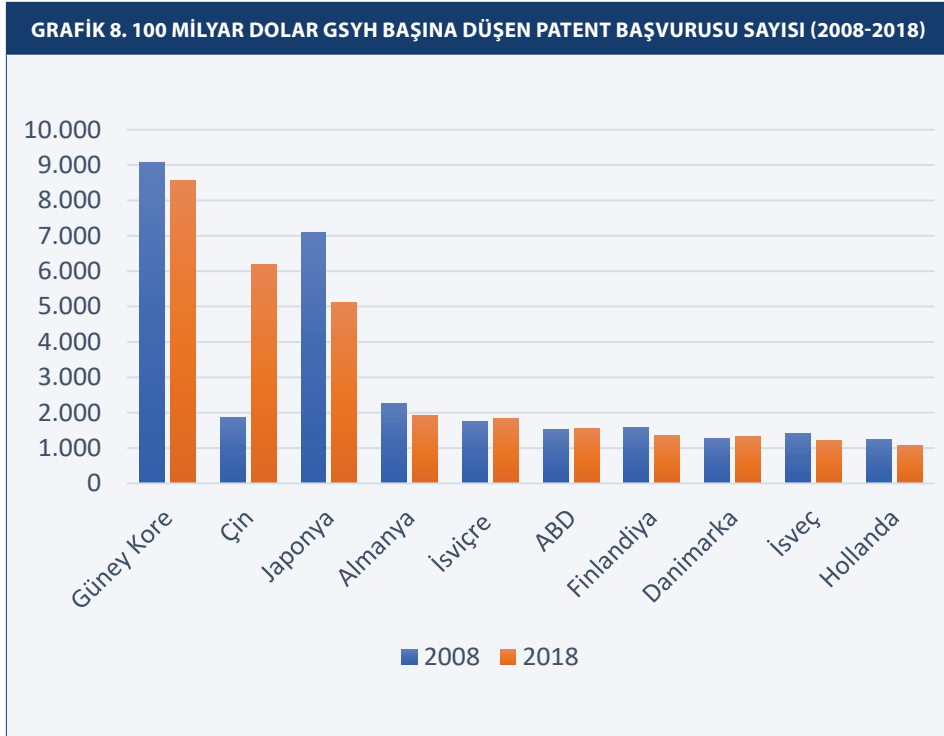
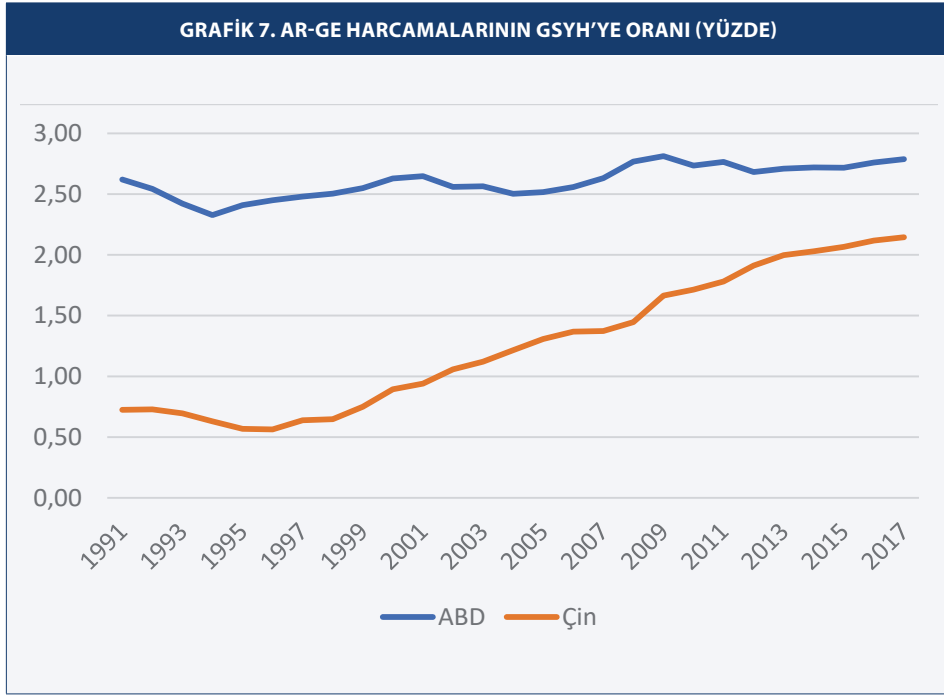
Kaynak: Fortune Global 500

20 Stuart Auerbach, "President Tells China to Sell Seattle Firm", *The Washington Post*, 3 Şubat 1990.

21 Charles Arthur, "China's Huawei and ZTE Pose National Security Threat, Says US Committee", *The Guardian*, 8 Ekim 2012.

22 William Mauldin, "Obama Blocks Chinese Bid for Technology Firm Aixtron", *The Wall Street Journal*, 3 Aralık 2016.

23 Geoff Colvin, "It's China's World", *Fortune*, 22 Temmuz 2019.

Çinli şirketlerin bu hızlı gelişimi Ar-Ge ve inovasyon alanlarında da kendini iyiden iyiye göstermektedir. Çin Ar-Ge yatırımlarında ABD ile arasındaki makası 1990'ların ortasından itibaren hızla kapamış (Grafik 7) ve bunun bir yansıması olarak patent başvuru sayılarında 2010'larda akıl almaz hızla bir ivmelenme yaşamıştır (Grafik 8). Yenilikçi hamlelerle telekomünikasyon ve yenilenebilir enerji gibi bazı yüksek teknoloji sektörlerde küresel piyasaları yönlendirebilecek seviyelere gelmiştir.

İmalat sanayiinde üretim ayağı ile Ar-Ge ve dizayn gibi hizmetler ayağının birbirinden hatırı sayılır ölçüde ayrılması nedeniyle Batılı gelişmiş ülkeler yenilikçilik alanındaki açık üstünlüklerini Çin gibi gelişmekte olan ülkelere karşı kaybetmeye başlamıştır. Üretim ile hizmetler ayağının birbirinden bu kadar kopuk hale gelmesi çok uluslu şirketlerin üretim aşamasında farkına varılabilecek birçok yenilikçi fikri ıskalamalarına neden olmuştur.²⁴ Çin iş yaparak öğrenme, tersine mühendislik, teknoloji casusluğu ve yerli üreticiyi teşvik eden sanayi politikaları sayesinde Batılı gelişmiş ülkelerle arasındaki teknoloji açığını hızla kapatmıştır.²⁵ ABD ve İngiltere gibi Batılı gelişmiş ülkeler ise hızlı bir “sanayisizleşme” (*deindustrialization*) trendine girerek üretkenliklerini ve doğal olarak rekabet güçlerini belirli ölçüde kaybetmiştir.²⁶

Küresel finans krizi sonrası ABD ekonomisindeki (yukarıda bahsi geçen) sorunlar sıradan vatandaşı giderek daha fazla zorlamaya başlamıştır. Mavi yaka işsizlik, orta sınıfa hitap eden işlerde uzun süredir yerinde sayan reel ücretler ve kurumlara yönelik artan güvensizlik sosyal tansiyonun yükselmesine neden olmuştur.²⁷ Bu gelişmeler zamanla büyük protesto gösterilerinin fitilini ateşlemiş ve sandık sonuçlarına yansımaya başlamıştır. Bu süreç sadece ABD’de değil başta İngiltere ve Fransa olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde de kendini hissettirmiştir. 2016’daki ABD başkanlık seçimlerini, Brexit referandumunu ve Fransa’daki Sarı Yelekliler hareketini bu minvalde yorumlamak gerekmektedir.²⁸ Birçok akademik çalışma Çin ürünlerinin küresel piyasalara giderek artan oranda girişinin Batılı gelişmiş ülkelerde popülist liderlere ve partilere olan ilgiyi

24 Pisano ve Shih, *Producing Prosperity: Why America Needs a Manufacturing Renaissance*.

25 Fatih Oktay, *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Değerleri*, (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2017).

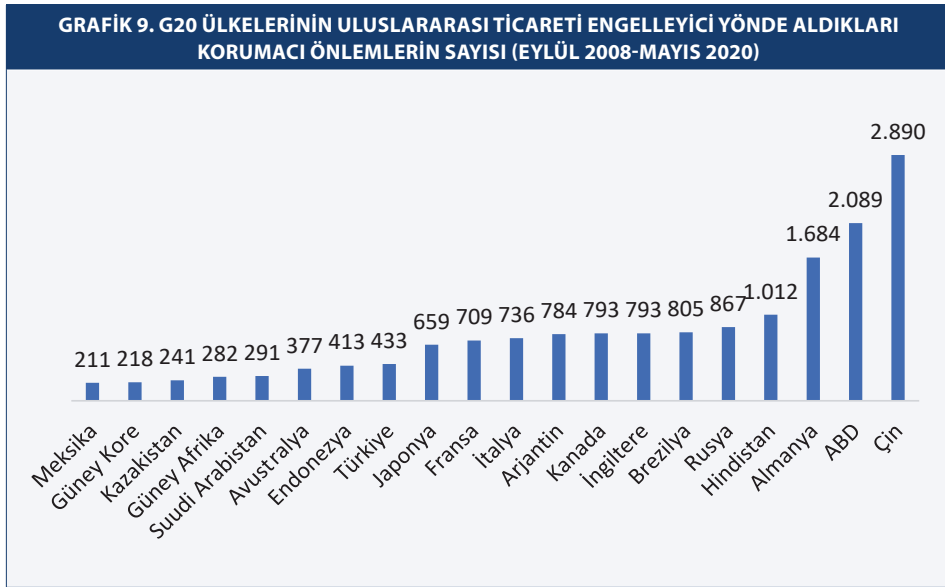
26 Sadık Ünay, Nurullah Gür ve Şerif Dilek, *Sanayiye Yeniden Düşünmek*, (SETA, İstanbul: 2017).

27 Doran Acemoğlu ve James Robinson, *The Narrow Corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty*, (Penguin Press, New York: 2019).

28 Nurullah Gür, “Sarı Yelekliler Hareketi Avrupa’nın Krizi”, Anadolu Ajansı, 12 Aralık 2018.

arttırdığını gözler önüne sermektedir.²⁹ 2016 başkanlık seçimlerine yönelik yapılan “karşı olgusal” (*counterfactual*) bir analizin sonuçlarına göre Pensilvanya, Michigan ve Wisconsin gibi “salıncak eyaletler”de (*swing states*) piyasaya giren Çin ürünleri mevcut seviyenin yarısında gerçekleşse ve böylece Amerikalı mavi yakalı çalışanlar Çin rekabetinden daha az etkilenseydi Hillary Clinton seçimi rahatlıkla kazanabilecekti.³⁰

Batılı gelişmiş ülkeler bütün bu olumsuz atmosferin ortaya çıkardığı siyasi düzlemin bir yansıması olarak geçtiğimiz on yıllık süreçte liberal ekonomi politikalarından korumacı politikalara doğru yönelmiştir. Yeni nesil korumacı önlemlerin ve sanayi politikalarının en temel amaçlarından biri hiç kuşkusuz Çin gibi yükselen güçlere karşı rekabet üstünlüğünü tekrardan geri kazanmaktır. Korumacı önlemleri en agresif şekilde uygulayan ülkelerin başında Çin ve ABD gelmektedir (Grafik 9).

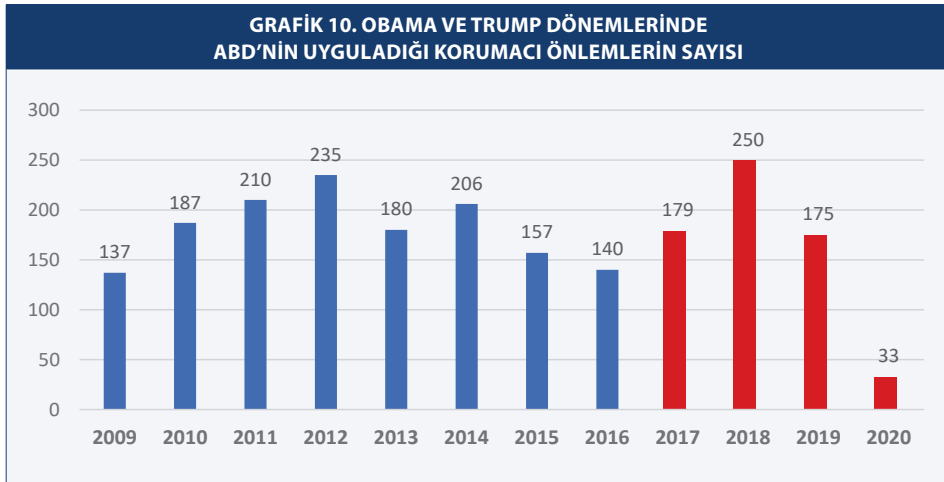

Kaynak: Global Trade Alert

29 Yi Che, Yi Lu, Justin Pierce, Peter Schott ve Zhigang Tao, “Does Trade Liberalization with China Influence US Elections?”, *NBER Working Paper*, Sayı: 22178, (Nisan 2016); Italo Colantone ve Piero Stanig “Global Competition and Brexit”, *American Political Science Review*, Cilt: 112, Sayı: 2, (2018), s. 201-218; Italo Colantone ve Piero Stanig, “The Trade Origins of Economic Nationalism: Import Competition and Voting Behavior in Western Europe”, *American Journal of Political Science*, Cilt: 62, Sayı: 4, (2018), s. 936-95; Wolfgang Dauth, Sebastian Findeisen ve Jens Suedekum, “The Rise of the East and the Far East: German Labor Markets and Trade Integration”, *Journal of the European Economic Association*, Cilt: 12, Sayı: 6, (2014), s. 1643-1675; Christian Dippel, Stephan Heblich ve Robert Gold, “Globalization and Its (Dis-)Content: Trade Shocks and Voting Behavior”, *NBER Working Paper*, Sayı: 21812, (Kasım 2015); Pippa Norris ve Ronald Inglehart, *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, (Cambridge University Press, New York: 2019).

30 David Autor, David Dorn, Gordon Hanson ve Kaveh Majlesi, “Importing Political Polarization? The Electoral Consequences of Rising Trade Exposure”, *NBER Working Paper*, Sayı: 22637, (Kasım 2017).

Özellikle “korumacılık” ABD ekonomi tarihine yabancı bir kavram değildir. ABD çeşitli korumacı önlemleri tarih boyunca kullanarak rakipleri karşısında rekabet avantajı kazanmaya çalışmıştır. ABD mali sisteminin kurucusu olarak kabul edilen Alexander Hamilton korumacı politikaların en önemli yapı taşlarından olan “bebek endüstrisi” tezinin ilk uygulayıcılarından biri olarak kabul edilir. Birçok ABD başkanı tarih boyunca bazı yüksek mali yüklerle rağmen çeşitli siyasi motivasyonlarla demir, çelik ve otomotiv gibi klasik endüstrileri dış rekabete karşı korumaya çalışmıştır.³¹ Yeni korumacı önlemler Obama’nın ikinci başkanlık döneminden itibaren yükselmeye başlasa da gümrük tarifeleriyle ilgili en agresif tutumu Donald Trump göstermiştir (Grafik 10). Barack Obama daha çok tarife dışı engeller ve reel sektöre çeşitli teşvikler sunarak ABD sanayisini korumaya çalışmıştır. Avustralya ve Japonya ile imzaladığı anlaşmalarla ve Vietnam’la kurduğu yakın ilişkilerle bir taraftan Çin’i askeri anlamda çevrelemeye çalışan Obama, Trans Pasifik Ortaklığı’nı (TPP) kurgulayarak da Çin’in Asya’daki ekonomik gücünü tırpanlamaya çalışmıştır.³² Kendini “tarife adam” olarak niteleyen Trump ise Çin’e karşı gümrük tarifelerini kullanarak Amerikalı üreticilere avantaj sağlamanın yollarını aramaktadır.

Kaynak: Global Trade Alert

Not: Mavi sütunlar Obama dönemini, kırmızılar ise Trump dönemini temsil etmektedir.

ABD yönetimleri korumacı önlemlere gerekçe olarak Pekin’in fikri mülkiyet ihlali, teknoloji hırsızlığı ve kur manipülatorlüğü yapmasını göstermektedir. ABD,

31 ABD’nin geçmişte uyguladığı korumacı önlemlerle ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Douglas Irwin, *Free Trade Under Fire*, (Princeton University Press, Oxford: 2015).

32 Zakaria, “The New China Scare: Why America Shouldn’t Panic About Its Latest Challenger”, s. 52-69.

Çin'e karşı aşırı bir hızla artan dış ticaret açığını genel olarak Pekin'in bu uygulamalarına bağlamaktadır. ABD 2000'de Çin'e karşı 103 milyar dolar dış ticaret açığı verirken bu açık 2008'de 268 milyar dolara ve 2018'de 420 milyar dolar düzeyine yükselmiştir (Grafik 1). Dış ticaret açığının bu kadar fazla yükselmesinin arkasında yatan temel sebeplerden biri küresel tedarik zincirlerinin büyük ülkelerin ihracatındaki artan rolüdür. Dünyanın en popüler ürünlerinden biri olan iPhone örneği bu duruma dair aydınlatıcı olabilir.

iPhone'ların farklı parçaları ABD, Çin, Güney Kore, Japonya, Tayvan, Almanya ve İsviçre gibi ülkelerde üretilerek Çin'de montajlanmaktadır.³³ Satış fiyatı 1.000 dolar olan iPhone X'in içinde Çin'in katma değeri 104 dolar kadardır. Bir başka ifadeyle iPhone X'in toplam katma değerinin yüzde 10,4'ü Çinli firmalar tarafından üretilmektedir. Çin'in ABD'ye gönderdiği iPhone'ların ihracat değeri 409,25 dolardır. Bu akıllı telefonun üretimi için ABD'den Çin'e yapılan yüksek teknoloji ara malı ihracatı değerinin 75,5 dolar olduğu hesaba katılırsa Çin'in bir iPhone X'ten elde ettiği net ihracat rakamının 332,75 (409,25-75,5) dolar olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka şekilde ifade edilecek olursa ABD menşeli Apple'ın satışa çıkardığı iPhone X'i satın alan bir Amerikalı, ABD'nin Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığını 332,75 dolar arttırmaktadır. Rakama dayalı detaylı örnekler otomobiller veya elektrikli ev aletleri için de verilebilir. Buradan çıkan en net sonuç dış ticaret istatistiklerine kabaca bakmanın Washington ile Pekin arasındaki ticaret ilişkisini anlamada yeterli olmayacağıdır. ABD'nin Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığının artmasında Çinli şirketler kadar ABD menşeli çok uluslu şirketler de etki sahibidir. Devasa dış ticaret açığının arka planında küresel değer zincirlerinin gittikçe kompleks hale gelen üretim yapısının etkisinin büyük olduğu görülmektedir.

ABD için esas korkutucu olan Çin'in küresel değer zincirleri içerisinde oynadığı rolün artmasının yanı sıra son on yılda yükselen Çin menşeli küresel şirketlerin göstermiş oldukları etkileyici performanstır. iPhone örneği üzerinden devam edilecek olursa 2018'de piyasaya sunulan iPhone X'te Çin'in katma değerinin oranı üretim maliyetleri cinsinden yüzde 25,4 ve satış fiyatı cinsinden ise yüzde 10,4 kadardır. Apple'ın akıllı telefon piyasasında ilk ciddi başarısını yakaladığı iPhone 3G'de ise bu rakamlar sırasıyla yüzde 3,6 ve yüzde 1,3 kadardır. Çin son on yılda teknoloji alanında gerçekleştirdiği hızlı atakla katma değerli üretim anlamında ciddi bir mesafe katetmiştir. 5G, Çin'in en göze çarpan teknolojik sıçramalarına

33 "How iPhone is Made: The Global Assembly Line", <https://www.ssc.wisc.edu/~mchinn/iphone.pdf>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2020); Sam Costello, "Where is the iPhone Made?", Lifewire, <https://www.lifewire.com/where-is-the-iphone-made-1999503>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2020).

bir örnektir. ABD'nin bütün diplomatik zorlamalarına rağmen Almanya ve İngiltere 5G teknolojisinde açık ara lider olan Huawei ile belli ölçülerde ortaklık kurma gereksinimi hissetmektedirler.

Siyasetçiler Çin'in bu gelişimini ve ABD ile arasındaki teknolojik farkı kapamasını Pekin yönetiminin haksız ticaret uygulamaları ve aşırı müdahaleci ekonomi anlayışına bağlamaktadır. Bu, belli bir noktaya kadar doğrudur. Ancak geçmişte İngiltere, Fransa, Almanya ve ABD gibi ülkelerin de tersine mühendislik, sanayi casusluğu ve ekonomiye birinci elden müdahalelerle ekonomik ilerlemelerini hızlandırmaya çalıştıkları unutulmamalıdır.³⁴ ABD geçmişte etkileyici bir performans göstermiş ancak 1980 sonrası dönemde giderek daha az önem verdiği bilim, teknoloji ve sanayi politikalarında Çin'in gerçekleştirdiği atak iki ülke arasındaki ekonomik güç farkının giderek kapanmasının önünü açmıştır.³⁵ ABD, Başkan Roosevelt döneminde bilim insanı ve politika yapıcı Vannevar Bush'un öncülüğünde "bilimin sınırlarını zorladığı" ve Başkan Kennedy'nin "hedef odaklı" (*mission oriented*) sanayi politikalarıyla önemli yeniliklerin ilk tohumlarını attığı anlayışın, şevkin ve performansın artık çok uzagındadır.³⁶

34 Ha-Joon Chang, *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*, (İletişim, İstanbul: 2016); Murat Yülek, *Ulusların Yükselişi*, (Kronik Kitap, İstanbul: 2019); Charles R. Morris, "We were Pirates, Too: Why America was the China of the 19th Century", *Foreign Policy*, 6 Aralık 2012.

35 Jonathan Gruber ve Simon Johnson, *Jump-Starting America: How Breakthrough Science can Revive Economic Growth and the American Dream*, (Public Affairs, New York: 2019); Jeffrey Sachs, *A New Foreign Policy: Beyond American Exceptionalism*, (Columbia University Press, Columbia: 2018).

36 Michael Best, *How Growth Really Happens: The Making of Economic Miracles Through Production, Governance, and Skills*, (Princeton University Press, Princeton: 2018); Gruber ve Johnson, *Jump-Starting America*.

GÜMRÜK TARİFESİ ARTIŞLARI VE TEKNOLOJİK YAPTIRIMLAR

Başkanlığa aday olmadan önce Çin'in uyguladığı politikalarla ilgili eleştirel sosyal medya paylaşımlarında bulunan Donald Trump seçim kampanyası sürecinde sertliğin dozajını biraz daha arttırarak Çin'in DTÖ'ye üye olmasını "tarihteki en büyük hırsızlık" olarak nitelendirmiştir.³⁷ Trump başkanlık koltuğuna oturur oturmaz Çin'in teknoloji transferi ve haksız ticaret uygulamalarının ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit ettiğini öne sürerek Pekin'e yüklenmeye başlamıştır. Özellikle dış ticaret açığının kontrolsüz artışından Çin'i sorumlu tutan Trump Ağustos 2017'de ABD Hazine Bakanlığı ve Ticaret Temsilciliğine (USTR) 1974 tarihli Ticaret Yasası'nın 301 numaralı bölümü kapsamında soruşturma yürütülmesini talep etmiştir.³⁸ Soruşturma sonucundaki tespitler Çin'e karşı ek tarifeler yoluyla ticaret savaşına giden sürecin fitilini ateşlemiştir. Çin'in gerçekleştirdiği fikri mülkiyet hırsızlığı iddialarının incelenmesi sonucunda Amerikan şirketlerinin yatırım yapmalarının karşılığında Çin'e teknoloji transferi yapmaya zorlandığı tespit edilmiştir. Buna göre DTÖ nezdinde ayrımcı lisans uygulamalarına karşı Çin'i dava etmek, Çin'e karşı ek tarifeler getirmek ve kilit önemdeki teknolojilerde yatırımları kısıtlamak gibi kritik konuları içeren bir genelge Trump tarafından 22 Mart 2018'de imzalanmıştır.³⁹

37 "Full Transcript: Donald Trump's Jobs Plan Speech".

38 "USTR Announces Initiation of Section 301 Investigation of China", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/august/ustr-announces-initiation-section>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2020).

39 "President Trump Announces Strong Actions to Address China's Unfair Trade", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

* Tweetlerin Türkçe çevirileri (soldan sağa): 1) Çin kurumsal casusluk, kur manipülasyonu, ucuz iş gücü üzerine inşa edildiğinden dolayı ekonomisi bir saatli bomba. 2) Çin, ölçsüz kur manipülasyonu ile Birleşik Devletler için üç büyük tehdit sunuyor. 3) Çin, bize finansal gideri olacak şekilde parasını manipüle etmeye devam ediyor. Liderlerimiz neden sürekli olarak Çin'in bizi çiğneyip çermesine izin veriyorlar? 4) Obama bir kez daha Çin'i kur manipülatörü olarak sınıflandırmıyor. O (Obama), Çinlilerin bizden sadece daha fazla iş ve para çalmasına yardım etti. 5) ABD Hükümeti Çin'i ne zaman kur manipülatörü olarak sınıflandıracak? Çin bizi göz göre göre kazıklıyor ve Obama Çin'i savunuyor. 6) Çin'in para birimi ile sessiz sinema oynamayı bırakması, kararlı harekete geçmeye hazır bir başkan seçtiğimizde başlayabilir. 7) Çin'in yeni ve GELİŞMİŞ kur manipülasyonu ABD'yi öldürüyor. Yardım edin! 8) Çin bizim işimizi çalıyor. Çin'in kur manipüle etmeyi bırakmasını ve yaygın kurumsal casusluğunu sona erdirmesini talep etmeliyiz. 9) Washington Çin'e ne zaman karşı koyacak? Çin, para birimini manipüle ediyor ve işimizi çalıyor. Washington yasal olarak bir şeyler yapmalı.

Trump bu genelgeden iki ay önce Ocak 2018'de sadece Çin'den değil tüm ülkelerden ithal edilen güneş panellerine yüzde 30 ve çamaşır makinelerine yüzde 20 ek gümrük tarifesi getirmiştir. Mevcut uluslararası ekonomik düzeyin artık ABD çıkarlarına hizmet etmediğini savunan Trump başta Çin olmak üzere komşu ve müttefiki olan ülkeleri bile hedef tahtasına koymaktan çekinmemiştir. Trump Mart'ta ise aralarında Çin ve Türkiye'nin de olduğu ülkelere ithal edilen çeliğe yüzde 25, alüminyuma ise yüzde 10 ek tarife getirdiğini duyurmuştur. Ek tarifelerden ilk önce Kanada ve Meksika daha sonrasında AB, Avustralya, Arjantin, Brezilya ve Güney Kore muaf tutulmuştur. Tarifeler 1962 tarihli Ticaret Genişleme Yasası'nın 232. maddesi çerçevesinde ulusal güvenliğe dayandırılmıştır.⁴⁰ Trump'ın bu kararı almasının altında yatan motivasyon olarak demir-çelik ve alüminyum ithalatında yaşanan artışa bağlı olarak yerli üre-

⁴⁰ "U.S. Department of Commerce Announces Steel and Aluminum Tariff Exclusion Process", U.S. of Commerce, <https://www.commerce.gov/news/press>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

ticilerin rekabet gücünün zayıflaması ve yerli üretimin azalması gösterilmiştir.⁴¹ Bu karar ulusal güvenlik ve yerli yatırımcıyı korumayla gerekçelendirilmiştir. Çin bu karara misilleme olarak Nisan'da aralarında şarap, taze meyve, domuz eti ve kuru yemiş gibi ürünlerin bulunduğu ABD menşeli 128 ürüne yüzde 15 ila yüzde 25 arasında değişen ek tarifeler uygulamıştır.⁴² ABD de Çin'in misilleme kararına tepki olarak 50 milyar dolar değerindeki 1.300'den fazla Çin ürününe karşı yüzde 25 ek gümrük vergisi koyma niyetini belirtmiştir.⁴³ Bir gün sonra misilleme olarak Çin tarafı da 50 milyar dolarlık ABD ürününe ek tarife planı açıklamıştır.

ABD 301. madde gereğince⁴⁴ Temmuz-Eylül döneminde üç ay üst üste tarife artışına gitmiştir.⁴⁵ Washington yönetimi Temmuz'da aralarında nükleer reaktörler, gaz türbinleri, hava ve gaz sıvılaştırıcı makineler, fırınlar ve ticari bulaşık makinelerinin olduğu 34 milyar dolar değerindeki 818 ürüne yüzde 25'lik gümrük tarifesi uygulamaya başlamıştır. Ağustos'ta ise 16 milyar dolarlık ürüne yeni tarifeler getirilmiştir. ABD ticaret savaşındaki en büyük hamlelerinden birini Eylül'de 200 milyar dolarlık Çin ürününe getirdiği tarife artışlarıyla gerçekleştirmiştir. Bu tarife artışları tarım ürünlerinden deniz mahsullerine, kimyasallardan otomobil lastiğine kadar 5 bin farklı ürünü kapsamıştır.⁴⁶ İlk etapta yüzde 10 olarak belirlenen bu ürünlere yönelik gümrük tarifesinin 1 Ocak 2019 itibarıyla yüzde 25'e çıkarılmasına karar verilmiştir.⁴⁷ Çin Temmuz ve Ağustos'taki tarife artışlarına bire bir misilleme gerçekleştirirse de Eylül'de sadece 60 milyar dolarlık ABD ürününün tarifelerini arttırabilmiştir.

Trump Eylül 2018'de Çin'den ithal edilen 200 milyar dolar değerindeki ürünlere yönelik tarifelere ilave olarak 267 milyar dolarlık yeni bir ek gümrük vergisinin konulacağını açıklamıştır. Bu açıklamadan yaklaşık iki ay sonra gerçekleşen G20 Buenos Aires zirvesinde bir araya gelen Donald Trump ve Şi Jinping üç aylık

41 "Section 232 Investigations: Overview and Issues for Congress", Congressional Research Service, <https://fas.org/sgp/crs/misc/R45249.pdf>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

42 Chris Buckley, "China Slaps Tariffs on 128 U.S. Products, Including Wine, Pork and Pipes", *The New York Times*, 1 Nisan 2018.

43 Ana Swanson, "White House Unveils Tariffs on 1,300 Chinese Products", *The New York Times*, 3 Nisan 2018.

44 "How to Navigate the Section 301 Tariff Process", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/issue-areas/enforcement/section-301-investigations/search>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

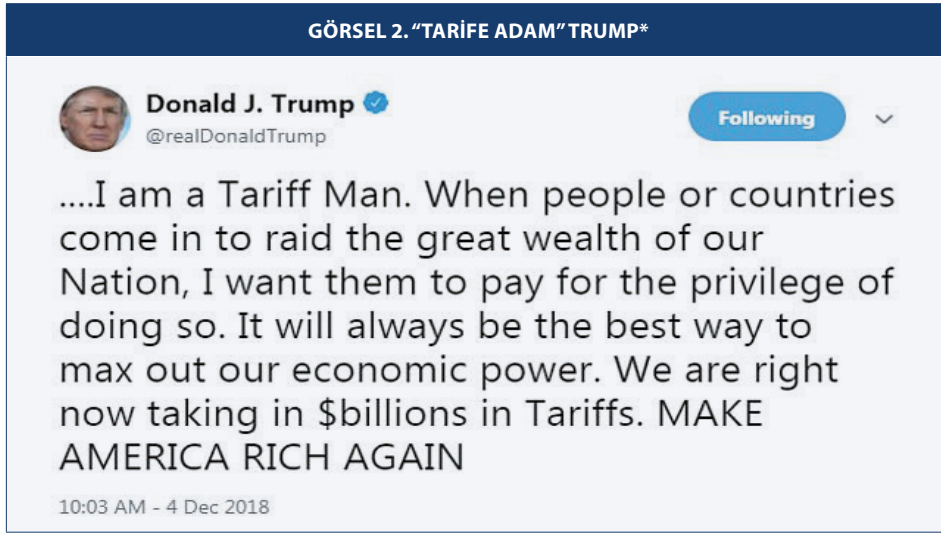
45 Chad Bown, "US-China Trade War Tariffs: An Up-to-Date Chart", Peterson Institute for International Economics, <https://www.piie.com/research/piie-charts/us-china-trade-war-tariffs-date-chart>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

46 "ABD 200 Milyar Dolarlık Çin Ürününe Daha Vergi Uygulayacak", Anadolu Ajansı, 18 Eylül 2018.

47 "USTR Finalizes Tariffs on 200 Billion of Chinese Imports in Response to China's Unfair Trade Practices", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/ustr-finalizes-tariffs-200>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

ateşkes konusunda uzlaşmış ve ticaret müzakerelerine başlanacağını açıklamıştır. Bu süreçte Trump gümrük tarifelerini arttırma kararını geçici olarak askıya almıştır. Çin de anlaşmaya yönelik olarak daha önce getirdiği tarifelerin bazılarını geri çekerek ABD'den gerçekleştirdiği soya fasulyesi ve enerji ithalatını arttırma taahhüdünde bulunmuştur.

Böylece 2018'in son aylarına kadar dozu artarak devam eden ticaret savaşları doksan gün süreyle askıya alınmış ve ticari görüşmeler başlamıştır. ABD 1 Ocak 2019'da 200 milyar dolarlık Çin ürününe gerçekleştireceği (yüzde 10'dan yüzde 25'e) tarife artışını Mart'a kadar ertelemeyi ve bunun karşılığında da Çin'in önemli miktarda Amerikan ürünü almayı kabul ettiğini açıklamıştır.⁴⁸ Ayrıca Çin, ABD'den ithal edilen otomotiv ve otomotiv yedek parçalarına getirilen ek tarifelerin düşürüleceğini belirtmiştir.

* Tweetin Türkçe çevirisi: "Ben Gümrük Vergisi Adamı'yım. Milletimizin büyük zenginliğini yağmalamak için gelen insanların veya ülkelerin bunu yapma ayrıcalığı için bedel ödemesini istiyorum. Ekonomik gücümüzü en üst düzeye çıkarmak için her zaman en iyi yol budur. Şu anda gümrük vergilerinden milyar dolarlar alıyoruz. AMERİKA'YI YENİDEN ZENGİN YAP!"

Büyük ölçüde ABD Ticaret Temsilcisi (USTR) Robert Lighthizer ve Çin Devlet Başkanı Jinping'in ekonomi başdanışmanı Liu He tarafından yönetilen ticaret müzakereleri 2019'un ilk aylarında oldukça yavaş ilerlemiştir. Ancak yine de beş ayı aşkın süredir devam eden müzakereler olumlu bir hava oluşturmuştur. Buna rağmen on birinci tur görüşmelerinden önce Trump sos-

48 Saleha Mohsin vd., "Trump, Xi Agree to Temporary Truce in Bid to Contain Trade War", Bloomberg, 1 Kasım 2018.

yal medya üzerinden seri paylaşımlarla görüşmelerin yavaş ilerlemesinden şikayet ederek Çin'i daha önce ertelediği tarifeleri devreye sokmakla tehdit etmiştir. Müzakerelerin durması riskinden çekinmeyen Trump sosyal medya paylaşımlarından birkaç gün sonra Çin'den ithal edilen 200 milyar dolar değerindeki ürüne yönelik uygulanan gümrük tarifesinin yüzde 10'dan yüzde 25'e çıkartıldığını duyurmuştur. Bu karara sert tepki gösteren Pekin misilleme olarak 60 milyar dolar değerindeki ABD ürününe yüzde 5 ila yüzde 25 arasında değişen oranlarda ek tarife getireceğini açıklamıştır. Bu hamleler ABD-Çin arasında Aralık 2018'den beri devam eden müzakerelerin bir süre durmasına sebep olmuştur.

Öte taraftan Washington-Pekin arasında devam eden gergin ilişkiler Haziran 2019'daki G20 Osaka zirvesinde Trump ile Jinping arasındaki görüşme sonrasında toparlanma eğilimi göstermiştir. Zirve sonrasında Trump ek tarifelere yeltenmeyeceğini ve bunun karşılığında Çin'in ABD'den yüksek miktarlarda tarım ürünü ithal edeceğini duyurmuştur.⁴⁹ İkili görüşmelerdeki olumlu havaya rağmen Trump'ın müzakerelerde Çin'i köşeye sıkıştırmaya yönelik beklenmedik çıkışları devam etmiştir. Bu çerçevede Trump Ağustos'ta yaptığı açıklamada Çin'den ithal edilen 300 milyar dolar değerindeki ürüne 1 Eylül itibarıyla yüzde 10 gümrük vergisi uygulanacağı söylemiştir. Çin ise ABD'den ithal edilen 75 milyar dolar değerindeki beş bini aşkın tarım ve sanayi ürünlerine yüzde 5 ila yüzde 10 ek tarifinin uygulanacağını açıklamıştır.⁵⁰ Ayrıca Pekin yönetimi yuanı devalüe ederek dolar/yuan paritesinin 7'nin üstüne çıkmasını –yuanın dolara karşı küresel finans krizinden itibaren son on bir yılın en düşük seviyelerine inmesini– sağlamıştır.⁵¹ Bunun karşısında ABD Hazine Bakanlığı Çin'i kur manipülatörü olarak ilan ettiğini duyurmuştur.⁵² Çin'in kur devalüasyonuna tepki gösteren Trump birçok kez doğrudan Fed'i hedef alarak düşük faiz politikası izlenmesi gerektiğini şiddetle savunmuştur.⁵³

49 Everett Rosenfeld, "Trump Says He Agreed with Xi to Hold off on New Tariffs and to Let Huawei Buy US Products", CNBC, 29 Haziran 2019.

50 Dorcas Wong ve Alexander Chipman Koty, "The US-China Trade War: A Timeline", China Briefing, <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

51 Tian Chen, "China Lets Yuan Tumble Past 7 per Dollar as Trade War Escalates", Bloomberg, 5 Ağustos 2019.

52 "Treasury Designates China as a Currency Manipulator", U.S. Department of the Treasury, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm751>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

53 Sarah Binder ve Mark Spindel, "Why is Trump Attacking the Federal Reserve? We Answer Your Questions", *The Washington Post*, 27 Ağustos 2019.

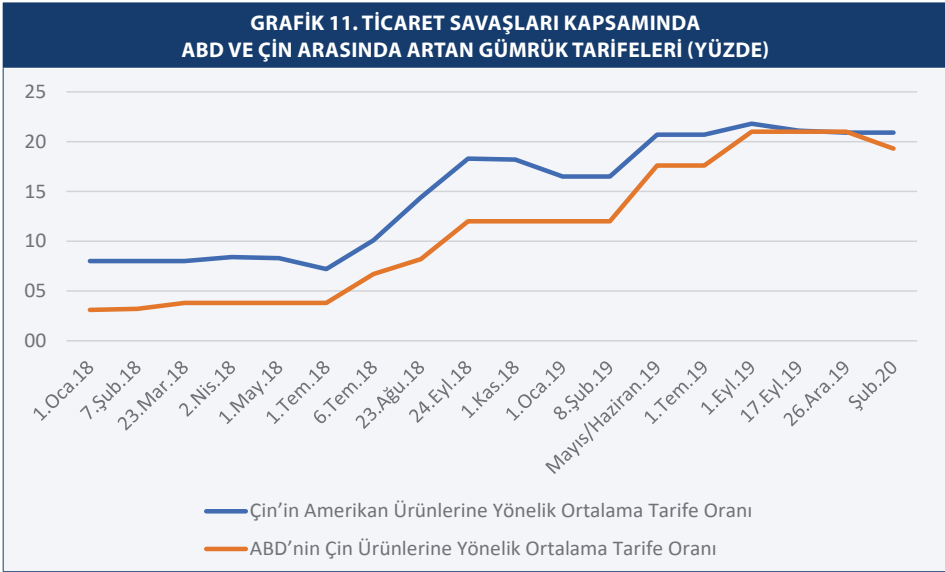

* Tweetlerin Türkçe çevirisi (soldan sağa): 1) Çin, para biriminin değerini neredeyse tarihi bir düşük seviyeye indirdi. Buna “kur manipülasyonu” denir. Fed dinliyor musun? Bu, zaman içinde Çin’i büyük ölçüde zayıflatacak büyük bir ihlal! 2) Her zamanki gibi Fed HİÇBİR ŞEY yapmadı! Ne yaptığımı, ki bu kısa bir süre içinde açıklanacak, bilmeden veya sormadan konuşabilmeleri inanılmaz. Çok güçlü bir dolarımız ve çok zayıf bir Fed’imiz var. İkişile de “zekice” çalışacağım ve Amerika büyük olacak... Benim tek sorum, daha büyük düşmanımızın kim olduğuna dair. Jay Powell mı Başkan Şi mi? 3) “Üç merkez bankası daha faiz indirdi.” Bizim problemimiz Çin değil- Biz her zamankinden daha güçlüyüz, Çin binlerce şirketi diğer ülkelere kaybederken ve para birimleri kuşatma altında iken ABD’ye para akıyor. Bizim derdimiz Fed... 4) Jay Powell ve Fed yine başarısızlığa uğradı. Cesaret yok, his yok(?), vizyon yok! Berbat bir iletişimci!

Eylül’den itibaren ticaret müzakereleri daha yapıcı bir tonda devam etmiştir. Ve nihayet 13 Aralık 2019’da Trump, Çin ile Birinci Faz Ticaret Anlaşması’nın ilanını sosyal medya hesabından duyurmuştur. Anlaşmanın detayları belirsiz olmasına rağmen Çin’in ABD’den tarım, enerji ve sanayi ürünleri ithal edeceğini söyleyen Trump ayrıca fikri mülkiyet haklarının korunacağına ve Amerikan şirketlerinin Çin pazarına kolay erişiminin sağlanacağına yönelik Pekin yönetiminin taahhüt alındığını belirtmiştir. Ayrıca Trump 160 milyar dolar değerindeki Çin ürününe yönelik 15 Aralık’tan itibaren yürürlüğe sokulması planlanan yeni gümrük tarifelerinin askıya alındığı duyurmuştur.⁵⁴ Mart 2018’den Birinci Faz Ticaret Anlaşması’na kadar geçen süreçte ABD’nin Çin ürünlerine uyguladığı vergi oranları yüzde 3’ten yüzde 21’e kadar çıktıktan sonra anlaşmayla beraber yüzde 19,3’e düşmüştür. Buna misilleme olarak Çin’in yüzde 8 civarında olan ortalama gümrük vergisini yüzde 20,9’a yükselttiği görülmektedir (Grafik 11).⁵⁵

54 Shawn Donnan, Miao Han ve Jenny Leonard, “U.S., China Reach Phase-One Deal, Easing Trade Tensions”, Bloomberg, 13 Aralık 2019.

55 Chad P. Bown, “Phase One China Deal: Steep Tariffs are the New Normal”, PIIE, 19 Aralık 2020.

Kaynak: The Peterson Institute for International Economics

Karşılıklı gümrük tarifesi artışları ve ticaret anlaşması müzakerelerine yönelik sürecin değerlendirildiği bu bölümde iki ülke arasındaki ticari gerilimin teknoloji boyutuna ayrıca değinmekte fayda vardır. Müzakereler süresince gümrük tarifesi artışlarına yönelik ateşkes ilan edilmiş olsa da Washington yönetimi Çinli teknoloji şirketlerine yönelik yaptırım tehditleri ve çeşitli engellemelerden neredeyse hiç geri durmamıştır. Aralık 2018'deki G20 zirvesi sonrasında sürpriz bir şekilde ABD'nin talebiyle Çinli teknoloji devi Huawei'nin mali işler direktörü (CFO) ve kurucusunun kızı Meng Wanzhou'nun Kanadada gözaltına alınması iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir.⁵⁶ Meng, İran'a yönelik yaptırımları delmek ve bankacılık işlemlerinde sahtecilik gibi suçlamalarla gözaltına alınmıştır.⁵⁷ 10 milyon Kanada doları kefaletle serbest bırakılmasına rağmen Kanadada ev hapsinde tutulan Meng'in iade süreciyle ilgili hukuki süreç halen devam etmektedir.

Çin, Kanada'nın bu kararına sert tepki göstererek Meng'in rehin alındığını ve yargılamanın hukuki bir değerlendirme değil siyasi bir cezalandırma olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Çin de misilleme olarak birkaç Kanada vatandaşını tutuklamıştır.⁵⁸ Ulusal güvenliği ihlal ettikleri gerekçesiyle aralarında eski diplomat

⁵⁶ "Kanada Huawei'nin Üst Düzey Yöneticisi Meng Wanzhou'nun ABD'ye İadesinin Önünü Açtı", BBC Türkçe, 2 Mart 2019.

⁵⁷ Dan Bilefsky, "Huawei Executive Meng Wanzhou's Extradition Fight: What to Know", *The New York Times*, 19 Ocak 2020.

⁵⁸ Josephine Ma ve Catherine Wong, "Meng Wanzhou Extradition a Serious Political Incident China Tells Canada", *South China Morning Post*, 2 Mart 2019.

Michael Kovrig ve iş adamı Michael Spavor'un bulunduğu bazı işler tutuklanırken 2016'da görülen bir uyuşturucu kaçakçılığı davasında on beş yıl hapis cezası alan Robert Schellenberg isimli bir Kanada vatandaşı da yeniden yargılanarak idam cezasına çarptırılmıştır.⁵⁹ Çin bununla da yetinmeyerek Kanadadan et, karnola bitkisi ve bazı ürünlerin ithalatını durdurmuş ve iki ülke ilişkileri ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir.⁶⁰

Mayıs 2019'da Trump ulusal güvenlik tehdidi gerekçesiyle yabancı telekomünikasyon şirketlerinin sahip olduğu teknolojilerin ABD şirketleri tarafından kullanımını yasaklayan bir kararname imzalamıştır.⁶¹ Trump, Huawei ve ona bağlı 70 iştiraki kara listeye alarak bu şirketlerin ABD'den telekomünikasyon ekipmanı alımını yasaklamıştır.⁶² Bu kararın hemen ardından da Amerikan teknoloji şirketleri olan Intel, Qualcomm, Xilinx ve Broadcom gibi mikroçip şirketleri Huawei'ye ürünlerini satmayı durduracaklarını açıklarken Google da Huawei ile yazılım, donanım ve teknik iş birliğini askıya aldığını duyurmuştur.⁶³ Özellikle Google'ın Huawei'nin son model telefonlarına Android işletim sistemi desteği vermeyeceği şeklindeki kararı sonrasında Huawei, B planı olarak kendi işletim sistemlerini hazırladığını duyurmuştur.⁶⁴ ABD'nin Çinli teknoloji şirketlerine karşı bu tür engellemeleri yeni değildir. Daha önce de casusluk gerekçesiyle resmi devlet kurumları ve iştiraklerinde Huawei ve ZTE markalı Çin malı akıllı telefonlara yasak getirilmiştir. Özellikle Huawei'nin 5G teknolojisinin yanı sıra akıllı telefon piyasasında göstermiş olduğu hızlı yükseliş Washington'dan endişeyle izlenmektedir. 2018'de dünya telefon piyasasındaki payıyla Samsung'tan sonra ikinci konumda bulunan Huawei mali büyüklük açısından dünyada üçüncü sırada yer almaktadır.⁶⁵

Washington'ın kaygısını arttıran bir diğer önemli husus da Huawei'nin kurucusu Ren Zhengfei'nin hem Çin Komünist Partisi (ÇKP) üyesi hem de eskiden Çin ordusunda görev yapan bir mühendis olmasıdır. ABD bu durumu gerekçe

59 Yanan Wang, "Canadian Man Sentenced to Death in China Has Appeal Hearing", Global News, 9 Mayıs 2019.

60 Kinling Lo, "Huawei Case Puts Two Way Strain on Canada-China Business Confidence", *South China Morning Post*, 9 Mayıs 2019.

61 "Department of Commerce Announces the Addition of Huawei Technologies Co. Ltd. to the Entity List", U.S. Department of Commerce, 15 Mayıs 2019.

62 David Shepardson ve Karen Freifeld, "China's Huawei, 70 Affiliates Placed on U.S. Trade Blacklist", Reuters, 16 Mayıs 2019.

63 Lan King, Mark Bergen ve Ben Brody, "Top U.S. Tech Companies Begin to Cut off Vital Huawei Supplies", Bloomberg, 20 Mayıs 2019.

64 Arjun Kharpal, "Huawei Says Its Own Operating System Could be Ready This Year If It Can't Use Google or Microsoft", CNBC, 22 Mayıs 2019.

65 "Huawei Beats Apple to Become Second-Largest Smartphone Maker", *The Guardian*, 1 Ağustos 2018.

göstererek teknoloji devine karşı casusluk suçlamasında bulunarak bazı yaptırımlar uygulama yoluna gitmiştir. Huawei üst düzey yöneticisi Guo Ping *Financial Times*'ta bir yazı kaleme alarak Washington'ın bu tutumunu yükselen bir gücü durdurmakla şöyle ilişkilendirmiştir:

Huawei, ABD'nin her istediğine casusluk yapma çabalarına köstek oluyor. Bu, bize karşı yapılan kampanyanın ilk nedeni. İkinci neden ise 5G ile ilgilidir. (...) Eğer ABD bizi bir tehdit olarak göstererek Huawei'yi dünyanın 5G ağlarından uzak tutabilirse, kendisi yine istediğine casusluk yapabilme yeteneğini geri kazanabilir. Amerika, kendi dijital hakimiyetini kısıtlayan bir şirketi yok edebilirse bundan doğrudan faydalanacaktır. (...) Huawei'ye yönlendirilen yayılım ateşi, stratejik olarak önemli bir teknolojinin geliştirilmesinde ABD'nin geride kalmasının, Washington tarafından fark edilmesinin doğrudan sonucudur. Huawei'ye karşı yapılan küresel kampanyanın güvenlikle çok az ilgisi olmasının yanı sıra Amerika'nın yükselmekte olan teknolojik bir rakibini bastırma arzusuyla doğrudan bir ilişkisi var.⁶⁶

Washington'ın ticaret savaşındaki esas amaçlarından biri Pekin'in yüksek teknolojide rekabet gücünü artırma yolunda yürüttüğü "Made in China 2025" stratejisindeki ana sektörleri baskı altında tutmaktır.⁶⁷ Ticaret müzakereleri devam ederken ABD ulusal güvenlik gerekçesiyle Huawei'ye karşı hem içeride hem de uluslararası arenada çeşitli yaptırım uygulamaktan geri durmamıştır. Washington halen müttefiklerine Çin menşeli 5G teknolojisinden uzak durmalarını tehditle karışık bir tonda telkin etmeyi sürdürmektedir. Örneğin ABD müttefikleri İngiltere'yi 5G ağına girmemesi konusunda defalarca uyarmasına rağmen Londra yönetimi Huawei'ye 5G faaliyetleri yürütmesi hususunda izin vermiştir. İngiltere her ne kadar Huawei'yi "yüksek riskli hizmet sağlayıcı" olarak tanımlasa da nükleer santral ve askeri tesisler gibi hassas noktalarda faaliyet göstermemesi ve piyasa payının yüzde 35 ile sınırlı tutulması koşuluyla Çinli şirketin 5G altyapısının çekirdeğinde yer alan alanlarda hizmet sunmasına onay vermiştir.⁶⁸ ABD buna karşı çıkmasına rağmen İngiltere aldığı kararın arkasında durmuştur.

66 Guo Ping, "The US Attacks on Huawei Betray Its Fear of Being Left Behind", *Financial Times*, 27 Şubat 2019; yazının çevirisi için bkz. "Huawei Dönüşümlü Başkanı Guo Ping: ABD'nin Huawei'ye Saldırısı Geride Bırakılma Korkusuna İhanet Ediyor", Huawei, <https://www.huawei.com/tr/facts/voices-of-huawei/interview-with-guo-ping>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

67 Richard Staropoli, "America's New Digital Cold War with China", *Financial Times*, 3 Nisan 2018.

68 Paul Sandle ve Jack Stubbs, "Defying Trump, UK's Johnson Refuses to Ban Huawei Form 5G", Reuters, 28 Ocak 2020.

TİCARET SAVAŞININ KÜRESEL EKONOMİYE ETKİLERİ

Ticaret savaşının küresel ekonomiye etkileri 2019'da ciddi ölçüde hissedilmiştir. IMF 2019 için büyüme tahminini yılın başında yüzde 3,7 olarak öngörürken ticaret savaşlarının artan dozunun yanı sıra jeopolitik gerilimlerden kaynaklı yüksek risklerin etkisiyle yüzde 2,9'a kadar düşürmüştür.⁶⁹ Öngörülen büyüme tahmini küresel ekonominin 2008-2009 küresel finans krizinden sonraki en düşük büyüme yılı olarak kayıtlara geçmiştir.

Küresel tedarik zincirlerinin düzgün şekilde işlemesi için ara mal ve ham madde ticaretinin kolay ve ucuz bir şekilde gerçekleşmesi büyük önem arz etmektedir. Ticaret savaşı kapsamında artan tarife oranları birçok ara malının fiyatının yükselmesine neden olmuştur. Küresel tedarik zincirlerinin maliyetlerini yukarıya çeken bu durum imalat sanayiinde üretimi yavaşlatma riskini beraberinde getirmektedir.⁷⁰ Yapılan çalışmalar gümrük tarife artışlarının ABD'de şirket karlarını azalttığını ve özellikle perakende sektöründe tüketim ve istihdam kaybına yol açtığını göstermektedir. Sonuç itibarıyla artan tarifeler sonrası ürün fiyatlarının yükselmesi Amerikalı tüketicilerinin alım gücünü düşürerek ABD'de

69 "World Economic Outlook, January 2020", IMF, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

70 Emily Blanchard, "Trade Wars in the GVC Era", Dartmouth, http://faculty.tuck.dartmouth.edu/images/uploads/faculty/emily-blanchard/EjbCEPR_TradeWar_As_Published.pdf, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020); Yi Huang, Lin Chen, Sibio Liu ve Heiwai Tang, "7 Supply Chain Linkages and Financial Markets: Evaluating The Costs of the US-China Trade War", *Trade War: the Clash of Economic Systems Endangering Global Prosperity*, (CEPR Press, Lingnan: 2019), s. 65-72; Itakura, "Evaluating the Impact of the US-China Trade War", s. 77-93.

refahı olumsuz etkilemiştir.⁷¹ Rekabet güçlerinin zarar görmemesine adına Çinli firmaların ek gümrük vergilerinin bir kısmını kendilerinin karşılayarak fiyatlara yansıtılmalarının Amerikalı tüketicilerin enflasyonu daha az hissetmelerini sağladığı iddia edilmektedir. ABD'nin tarifeleri artırarak kendi sektörlerini korumaya çalışmasının anlamlı bir istihdam artışı sağlamadığı öte yandan Çin'in tarife misillemelerinin ise istihdam büyümesini yavaşlattığı hesaplanmaktadır.⁷² Fed araştırmacılarının yayımladığı çalışma yerli sanayiye korumak amacıyla Trump'ın getirdiği ek gümrük tarifelerinin imalat sektöründe istihdam kaybının yaşanmasının yanı sıra üretici fiyatlarının artışına da neden olduğunu ortaya koymaktadır.⁷³ ABD'nin ticaret savaşından Çin'e kıyasla daha fazla olumsuz etkilenebileceğini düşünenler ağırlıktadır.⁷⁴ Ancak ticaret savaşının Çin ekonomisine daha fazla negatif yansımalarının olabileceğini gösteren çalışmalar da mevcuttur.⁷⁵ Ticaret savaşının Çin üzerine olası etkilerini inceleyen bir çalışmanın sonuçlarına göre tarife artışlarının en kötü senaryoda Çin ekonomisini büyümede yüzde 1, istihdam artışında ise yüzde 1,1 oranında negatif etkilemesi beklenmektedir.⁷⁶

Akademik çalışmalarda bulunan rakamlardan yönümüzü piyasa rakamlarına çevirdiğimizde ise her iki ülkenin ticaret savaşından 2019'da negatif etkilendiği bariz bir şekilde görülmektedir.⁷⁷ ABD ve Çin'de imalat sanayii "satın alma yöneticileri endeksi" (PMI) rakamları 2019'da ekonomik aktivitenin canlılığına işaret eden 50 seviyesini aşmada zorluk çekmiştir (Grafik 12). PMI rakamları özellikle ABD'de imalat sanayiinde ciddi bir daralmaya işaret etmiştir. 2018 sonunda 59 seviyesinde olan PMI rakamı 2019'un sonuna doğru 47'yi görerek son üç buçuk yı-

71 Mary Amity, Stephen Redding ve David Weinstein, "The Impact of the 2018 Tariffs on Prices and Welfare", *Journal of Economic Perspectives*, Cilt: 33, Sayı: 4, (2019), s. 187-210; Pablo Fajgelbaum, Pinelopi Goldberg, Patrick Kennedy ve Amit Khandelwal, "The Return to Protectionism", *The Quarterly Journal of Economics*, Cilt: 135, Sayı: 1, (2020), s. 1-55.

72 Sanjana Goswami, "Employment Consequences of US Trade Wars", Sanjana Goswami, https://sanjanagoswami.github.io/files/SGoswami_JMP.pdf, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

73 Aaron Flaaen ve Justin Pierce, "Disentangling the Effects of the 2018-2019 Tariffs on a Globally Connected US Manufacturing Sector", Federal Reserve, <https://www.federalreserve.gov/econres/feds/files/2019086pap.pdf>, (Erişim tarihi: 29 Ocak 2020).

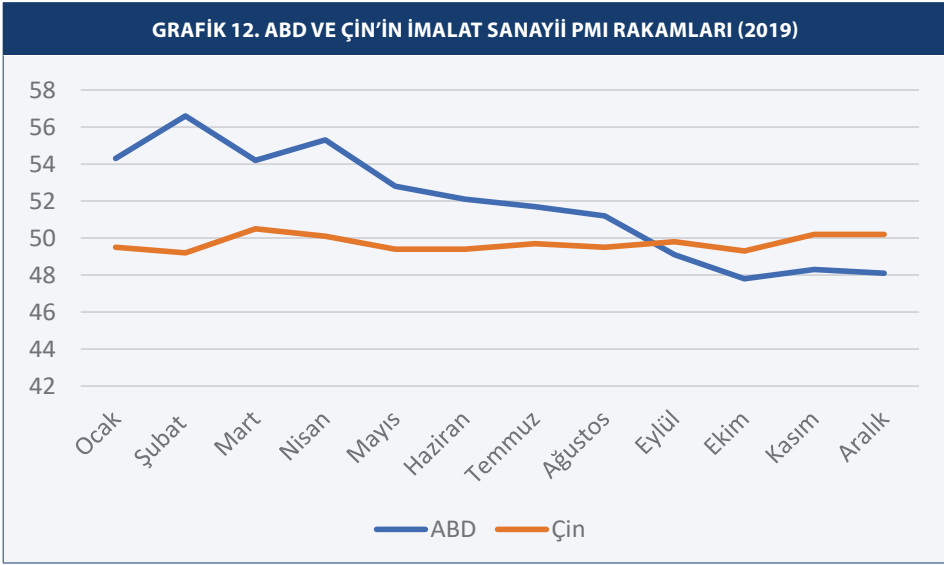
74 Meixin Guo, Lin Lu, Liugang Sheng ve Miaojie Yu, "The Day after Tomorrow: Evaluating the Burden of Trump's Trade War", *Asian Economic Papers*, Cilt: 17, Sayı: 1, (2018), s. 101-120; Weijian Shan, "The Unwinnable Trade War", *Foreign Affairs*, (Kasım-Aralık 2019); Daniel Gros, "The Real Cost of Trump's Trade Wars", Project Syndicate, 6 Ağustos 2019; Shawn Tully, "Trump's Tariffs were Supposed to Ding China, but the U.S. Economy is Getting Hit 2.5x Harder", *Fortune*, 8 Ekim 2019; Shawn Donnan ve Jordan Yadoo, "China Trade War Cost Tops \$40 Billion in U.S. Exports", Bloomberg, 28 Şubat 2019.

75 Itakura, "Evaluating the Impact of the US-China Trade War".

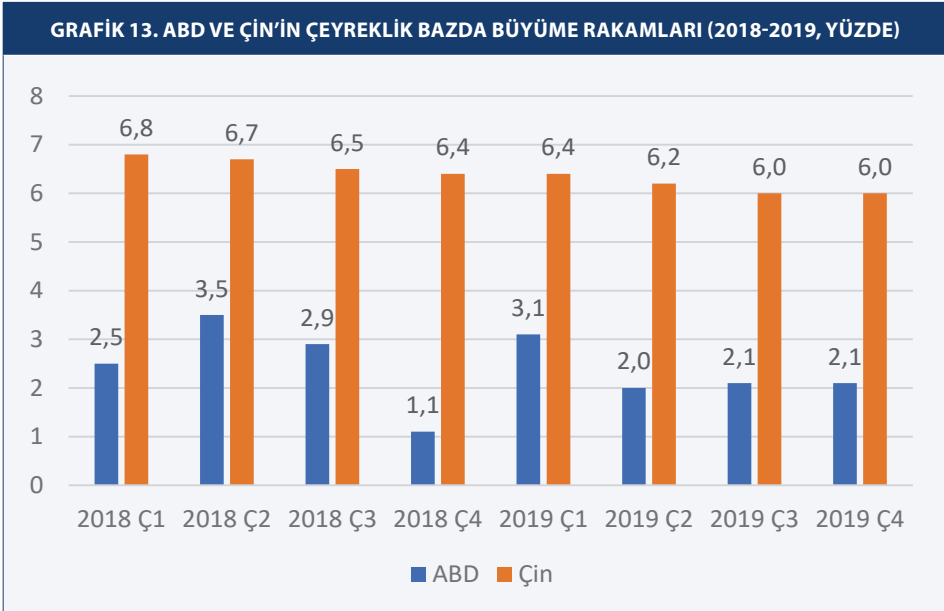
76 Terence Tai-Leung Chong ve Xiaoyang Li, "Understanding the China-US Trade War: Causes, Economic Impact, and the Worst-Case Scenario", *Economic and Political Studies*, Cilt: 7, Sayı: 1, (2019), s. 185-202.

77 Yen Nee Lee, "These 6 Charts Compare the US and China Economies in the Second Year of Their Trade War", CNBC, 1 Ocak 2020.

lin en düşük seviyesine gerilemiştir. Bu durum ABD’de resesyona kaygılarının artmasına neden olmuştur. Her iki ülkenin büyüme rakamları da 2019’da bir önceki yıla göre gerileme kaydetmiştir (Grafik 13). Çin’de 2019’da gerçekleşen yüzde 6,1 büyüme son yirmi dokuz yılın en düşük oranı olarak kayıtlara geçmiştir. 2018’de toplam ihracatını yüzde 10 arttıran Çin’in geçen yılki ihracat büyüme oranı yüzde 0,5’te kalmıştır.

Kaynak: National Bureau of Statistics of China ve Institute for Supply Management

Kaynak: CNBC ve Bureau of Economic Analysis

Bu noktada piyasaların kafasını karıştıran bir konunun üzerinde durulması gerekmektedir. Birçok iktisatçı ve analist ABD'nin ticaret savaşlarından kazanç elde etmesinin mümkün olmadığını ve korumacı önlemlerin Amerikan ekonomisine mutlak anlamda zarar vereceğini belirtmektedir. Burada ABD'nin mutlak bir kazanç elde etmekten ziyade Çin'e karşı mukayeseli gücünü korumaya çalıştığına dikkat çekmek gerekmektedir. Realist perspektiften bakıldığında uluslararası ilişkilerde hayati kabul edilen güç faktörü "mutlak"tan ziyade "mukayeseli" olmalıdır. Ülkeler mutlak güçlerini maksimize etmenin yanı sıra esas itibarıyla mukayeseli güçlerini yukarıya taşımanın peşindedir. Dolayısıyla bir ülke mutlak anlamda güç kaybettirmesine rağmen rakibi karşısında kendisine mukayeseli güç mücadelesinde avantaj kazandıracak bir hamleyi gerçekleştirmekten çekinmeyebilir.⁷⁸ Bu bağlamda ABD yönetimi ticaret savaşının kendisine maliyetinin Çin'in katlanacağı maliyetin altında kalacağını düşünerek hareket etmektedir. Böylece Çin'in büyümesini yavaşlatarak ABD'nin küresel ekonomiden aldığı payı korumayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bazı maliyetlere katlanmayı göze almıştır. ABD aksi durumda hızlı büyüyecek Çin'in Asya'da bölgesel bir süper güç olduktan sonra etki alanını başta Latin Amerika, Afrika ve Avrupa'ya genişletmesinden çekinmektedir. Dolayısıyla ticaret savaşlarını salt ekonomik boyutta incelemek gerçekçi bir yaklaşım olmayabilir.

ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı küresel tedarik zincirleri yoluyla üçüncü ülkeleri de olumsuz etkilemektedir. Çin ile dış ticaret ve tedarik zincirleri boyutunda oldukça yoğun ekonomik ilişkiler ağı içinde bulunan Alman ekonomisi de ticaret savaşının etkilerini derinden hissetmiştir. Küresel sanayi üretiminin ve ticaret hacminin daralması Almanya'yı resesyonun eşiğine getirmiştir. Almanya 2019'da teknik resesyonun kıyısından dönse bile otomotiv gibi Alman ekonomisinin lokomotifini sayılan bir sektör son yirmi üç yılın en kötü performansını göstermiştir.⁷⁹ Brexit tartışmalarının yarattığı belirsizliklere ticaret savaşı ve yavaşlayan Alman ekonomisi de eklenince AB genelinde büyüme oranı gerilemiştir.

ABD ticaret savaşı süresince Çin'den gerçekleştirdiği ithalatı azaltırken Amerikan piyasasında oluşan ürün boşluğunu Çin'le ürün deseni birbirine benzeyen ülkelerle doldurmaya çalışmıştır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) raporuna göre 2019'un ilk yarısında Tayvan, Meksika, çeşitli AB ülkeleri ve Vietnam bu ticaret savaşı nedeniyle ABD'ye ihracatı en fazla

⁷⁸ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (WW Norton & Company, New York: 2014).

⁷⁹ Stefan Nicola, "German Car Production Drops to 23-Year Low on Waning Exports", Bloomberg, 6 Ocak 2020.

artan ülkeler olmuştur.⁸⁰ Rapora göre Tayvan ofis makineleri ve haberleşme ekipmanları; Meksika tarımsal gıda, taşıma ekipmanları ve elektrik makineleri; AB makine sektörü; Vietnam da haberleşme ekipmanları ve mobilya gibi ürünlerde ticaret savaşının oluşturduğu boşluğu ABD'ye ihracat yaparak değerlendirmeye çalışmışlardır (Tablo 1). AB ülkelerinin ABD-Çin arasındaki ticaret savaşından dolayı yaşadıkları kayıpların bir kısmını bu şekilde telafi ettikleri görülmektedir. Bu çerçevede yedek arz kapasitesi yüksek, tedarik ve lojistik altyapısı elverişli ülkeler ticaret sapmasından faydalanma konusunda daha avantajlı olurken bu ülkelerin ABD ile halihazırda bir ticaret anlaşmasına sahip olması veya coğrafik konumları da onları ön plana çıkartmıştır.⁸¹ Nitekim "ticaret sapması"ndan en fazla kazanç sağlayan ülke ve sektörler taşıdıkları bu özellikleriyle ABD'ye ihracatlarını daha fazla arttırabilmiştir. Ticaret sapmasından dolayı bazı ülkelerin ABD'ye daha fazla ürün ihraç etmesi bu ülkelerin nette ticaret savaşından kazanç sağladıkları anlamına gelmemektedir. Ticaret hacmindeki genel düşüş ve/veya beklentiler kanalındaki bozulma nedeniyle ekonomik büyümede yaşanan azalmayı ticaret sapması etkisi tam olarak telafi etmemiş olabilir.

Türkiye'nin Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi büyük Avrupa ekonomilerine ihracatı 2019'da gerilerken İspanya, İrlanda ve Hollanda'ya gerçekleştirdiği ihracat artış kaydetmiştir. Kur şokundan dolayı TL'nin rekabetçi seviyelere gelmesinin ihracatı normal şartlarda yıllık bazda en az yüzde 5 arttırması beklenirdi. Ancak ticaret savaşının yansımalarıyla birlikte yavaşlayan küresel ekonomi Türkiye'nin ihracat artış hızını yüzde 2 ile sınırlamıştır.

80 Nicita, "Trade and Trade Diversion Effects of United States tariffs on China".

81 Nicita, "Trade and Trade Diversion Effects of United States tariffs on China".

TABLO 1. SAPMA ETKİSİNDEN KAYNAKLI ÜLKELERE GÖRE İHRACAT ARTIŞI (MİLYON DOLAR)

Ülkeler	Ofis Makineleri	Çeşitli Makineler	Elektrikli Makineler	Kimyasallar	Bilgisayar Ekipmanları	Metaller	Enstrümanlar	Tarım Ürünleri	Ulaşım Ekipmanları	Mobilyalar	Tekstil Ürünleri	Diğer	Toplam
Tayvan	2.830	122	287	5	491	205	183	5	14	55	8	11	4.217
Meksika	420	407	676	127	0	373	166	599	456	99	47	0	3.570
AB	108	739	422	324	0	96	371	215	285	0	66	55	2.681
Vietnam	60	8	400	134	1.106	130	18	14	52	665	4	10	2.601
Japonya	63	997	0	342	10	62	0	21	1	0	12	32	1.540
Kanada	39	307	110	0	416	83	62	21	76	0	0	83	1.197
Güney Kore	568	99	68	95	13	52	2	19	117	5	48	29	1.115
Hindistan	18	68	83	243	0	181	23	23	6	27	41	42	755
Tayland	0	124	25	243	0	58	0	0	4	22	4	1	481
Brezilya	0	191	27	129	9	71	7	4	11	0	4	0	451
Rusya	0	0	19	143	0	54	0	56	1	0	0	74	347
Malezya	12	0	12	40	0	50	76	0	1	58	2	1	251
Türkiye	0	23	12	17	31	89	9	13	5	11	14	1	226
Endonezya	0	29	27	0	42	25	4	0	1	0	2	0	129
Avustralya	0	5	0	23	13	0	4	16	2	26	3	3	95
Arjantin	0	22	1	8	0	27	0	9	0	3	1	3	75
Güney Afrika	0	3	3	30	0	0	4	13	0	5	2	0	60
Pakistan	0	0	0	5	0	0	1	3	0	2	25	0	37
Diğer Ülkeler	179	82	82	272	10	78	261	33	0	3	583	25	1.616
Toplam Ticari Sapma	4.297	3.226	2.461	2.179	2.142	1.635	1.190	1.065	1.031	981	866	371	21.443

Kaynak: Nicta (2019) UNCTAD

Ticaret savaşlarının küresel finans piyasası üzerindeki etkileri ise kısmen Türkiye'nin lehine olmuştur. Büyümenin yavaşlamasından endişe duyan Fed 2019'da faizleri üç kez aşağıya çekmek durumunda kalmıştır. Halihazırda negatif faiz politikası uygulayan Avrupa Merkez Bankası (ECB) faizi bir kademe daha aşağıya çekmiştir. Bu büyük merkez bankalarının bilanço küçültme planları ise rafa kaldırılmıştır. Merkez bankalarının genişletici para politikası uygulaması uluslararası yatırımcıların Türkiye gibi gelişen piyasalardan çıkışlarını yavaşlatmıştır. Sonuçta gelişmekte olan ülkelere olan ilgi artmıştır. Bununla birlikte Fed ve ECB'nin uyguladıkları gevşek para politikaları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) politika faizini beklenenden daha hızlı bir şekilde aşağıya çekmesinin önünü açmıştır. Faizlerin gerilemesi 2019'un ikinci yarısında Türkiye'de ekonomik aktivitenin ılımlı da olsa canlanmasına önemli bir katkı sunmuştur. Dış ticaret ve finans kanallarının zıt yöndeki etkileri düşünüldüğünde ticaret savaşının Türkiye ekonomisine etkisinin 2019'da nötre yakın olduğu söylenebilir. Bu süreçte Türkiye tarife artışları sonrası bazı ürün gruplarında Çin ürünlerinden boşa çıkan ABD piyasasına girmek için bazı ticaret diplomasisi hamleleri gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda ABD Ticaret Bakanı Wilbur Rose beş gün gibi oldukça uzun sayılabilecek bir program kapsamında çeşitli bakanlar, bürokratlar, iş adamları ve STK temsilcileriyle toplantılar gerçekleştirmiştir. Ticaret savaşının Türkiye ekonomisi üzerine orta ve uzun vadeli potansiyel etkileri başka bir rapor çalışmanın konusu olacaktır.

BİRİNCİ FAZ TİCARET ANLAŞMASI'NIN KAPSAMI

Yukarıdaki bölümde görüldüğü üzere ticaret savaşlarının her iki ekonomiyi de yordugunu söylemek yanlış olmayacaktır. İmalat sanayii üretimi azalmış, ticaret hacmi daralmış ve ekonomik büyüme yavaşlamıştır. Etkiler iki ülke ile sınırlı kalmadı, küresel ekonominin geneline belli derecelerde yayılmıştır. 15 Ocak 2020'de imzalanan Birinci Faz Ticaret Anlaşması ile birlikte her iki taraf ticaret savaşının ilk etabının kendi ekonomileri üzerinde yarattığı tahribatın yaralarını sarmak ve daha ciddi anlaşmazlıkların pazarlık konusu olacağı yeni ticaret müzakerelerine kadar güç toplamak için ateşkes ilan etmiştir. Böylece iki ülke arasındaki anlaşmazlıklar geçici bir süreliğine derin dondurucuya kaldırılmıştır.

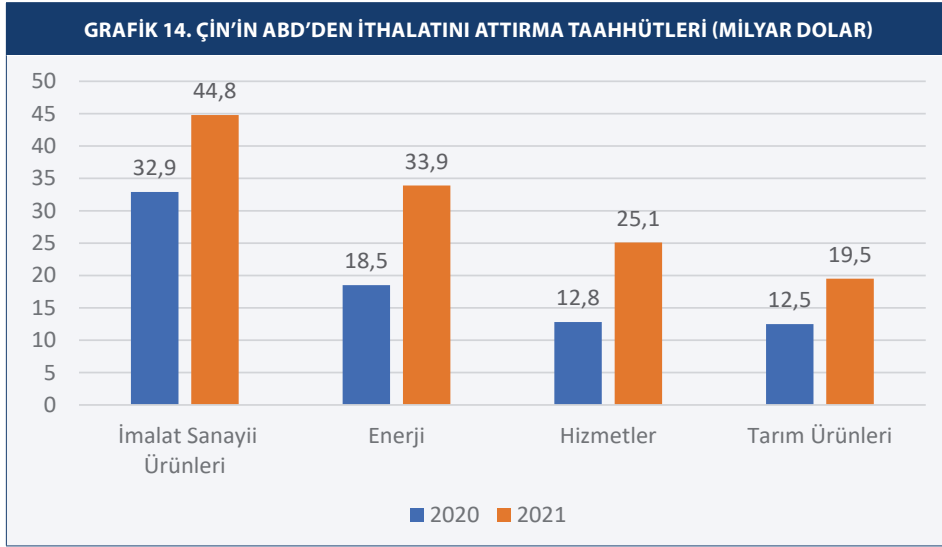
Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın imza törenindeki konuşmasında Başkan Trump olayı biraz da şova dönüştürerek çiftçilerden işçilere, mucitlerden şirketlere kadar Amerikan toplumunun farklı kesimlerinin Çin'in adil olmayan ticaret uygulamalarından zarar gördüğüne vurgu yapmıştır. Trump yaptığı konuşmada Çin'in DTÖ'ye üye olmasından sonraki yaklaşık yirmi yıllık süreçte ticaret açığının gittikçe arttığı ve buna bağlı olarak ABD'nin çok zarar ettiği, milyonlarca işçinin işlerini kaybettikleri ve binlerce fabrikanın kapandığını belirtmiştir.⁸²

Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın kapsamı incelendiğinde Washington-Pekin arasında dengeli bir mutabakatın ortaya çıktığını söylemek güçtür. Zira anlaşma kapsamında ABD'nin daha önce arttırdığı gümrük tarifelerini geri çekme konu-

82 "Trump Signs 'Phase One' of China Trade Deal", YouTube, 15 Ocak 2020, <https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=bgQDgI3yRz0>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2020).

sunda gönülsüz davrandığı, Çin'in ise ciddi yükümlülükler altına girdiği görülmektedir. Ancak yaptırım mekanizmasına yönelik muğlaklıkların yanı sıra araya 2020 başkanlık seçimlerinin girecek olmasından dolayı Çin'in bu taahhütlerini ne derece yerine getireceği bir soru işaretidir.

ABD anlaşma kapsamında 120 milyar dolarlık Çin ürününe uyguladığı ek tarife oranını yarıya indirmiştir. Ancak 250 milyar dolar tutarındaki Çin malına yönelik devreye girmiş olan yüzde 25'lik ek tarifeler ise kaldırılmamıştır. ABD ikinci faz anlaşma için bunu bir pazarlık kozu olarak kullanmayı planlıyor görünmektedir. Bir anlamda Çin'e yönelik uygulanan tarifeler başkanlık seçimlerinin akıbetine ve Pekin yönetiminin Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın yükümlülüklerini yerine getirme derecesine bağlı olarak tekrar değerlendirilmeyi beklemektedir.

Kaynak: ABD-Çin Ticaret Anlaşması 6. Fasıl

Anlaşma önümüzdeki iki yıl boyunca Çin'in imalat sanayii, enerji, hizmet ve tarım sektörlerinde ABD'den yaptığı ithalatı en az 200 milyar dolar arttırmasını taahhüt altına almaktadır. Anlaşmanın amacına uygun olarak bu alım taahhütleriyle birlikte ABD'nin Çin'e karşı verdiği dış ticaret açığının azaltılması hedeflenmektedir. Çin'in ABD'den yapmayı taahhüt ettiği ilave 200 milyar dolarlık ithalatta 77,7 milyar dolarla imalat sanayii ürünleri ilk sırada yer alırken bunu 52,4 milyar dolarla enerji, 37,9 milyar dolarla hizmetler sektörü ve 32 milyar dolarla tarım ürünleri takip etmektedir (Grafik 14).⁸³

83 Rakam ve ürün detayı için bkz. "Economic and Trade Agreement between the Government of the United States of America and the Government of the People's Republic of China: Phase One", Bloomberg, <https://assets.bwbx.io/documents/users/ijqWHBFdfxIU/rVaHxDBUtdew/v0>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2020).

İmalat sanayiinde ithal edilecek ürünler arasında sanayi makineleri, elektrikli ekipman ve makineler, eczacılık ürünleri, hava araçları, taşıtlar, optik ve tıbbi cihazlar, demir ve çelik, kimyasal ürünler ve polikristalin silikon (güneş paneli imalatının önemli bir bileşeni) yer almaktadır. Çin ayrıca elektronik cihazlar, askeri ekipmanlar ve yüksek teknolojiye aygıtlarda yaygın olarak kullanılan 17 nadir element arasında yer alan skandiyum ve itriyum alımı yapacağı da taahhüt etmiştir.⁸⁴

Yeni nesil üretim teknolojileri sayesinde çıkardığını kaya gazı ve petrolüyle birlikte enerjide net ihracatçı haline gelen ABD küresel piyasalardaki konumunu güçlendirmeye yönelik olarak yeni pazarlar aramaktadır. Bu kapsamda ABD, Çin'i enerji pazarı için önemli bir müşteri olarak görmektedir. İmzalanan anlaşmanın ilgili maddelerine göre Çin ABD'den 2020'de 18,5 milyar dolar ve 2021'de 33,9 milyar dolar değerinde sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG), ham petrol, rafine edilmiş ürünler, kömür ve metalürjik kömür gibi enerji ürünleri ithal edecektir. Dünyada petrol ithalatında zirvede ve LNG ithalatında ikinci sırada yer alan Çin'in verdiği taahhüt ABD için oldukça stratejik ve değerlidir. Pekin hükümetinin bu alımları yapması durumunda İran, Venezuela ve Libya gibi Çin'e petrol satan ülkelerin bundan dolayı olarak olumsuz etkilenmesi söz konusu olabilir. Özellikle Çin'in İrandan petrol alımını sınırlamak isteyen ABD için alınan taahhüt bu açıdan oldukça büyük önem arz etmektedir. Ancak İran ekonomisini ciddi ölçüde negatif etkileme potansiyeli olan bu duruma karşı Çin, Ortadoğu'daki kendi çıkarlarını korumak için İrandan yaptığı alımları kesmemeyi tercih edebilir. Benzer bir durum Venezuela için de geçerli olabilir.

Anlaşmanın tarım ile ilgili kısmı ticaret savaşından zarar gören ABD'li çiftçilerin yüzünü güldürmüştür. Buna göre tarım ürünleri için Çin'in 2020'de 12,5 milyar dolar, 2021'de ise 19,5 milyar dolar alım taahhüdü söz konusudur. Bu alımın içerisinde yağlı tohumlar, et, tahıl, pamuk ve deniz mahsulleri gibi ürünler yer almaktadır.

Diğer taraftan hizmetler sektörü de uzun bir süredir ABD'nin Çin piyasasında daha fazla pay almak istediği bir alan olarak dikkat çekmektedir. Çin bu sektörde 2020'de 12,8 milyar dolar, 2021'de ise 25,1 milyar dolarlık alım taahhüdünde bulunmuştur. Bu alımların içerisinde fikri mülkiyet hakkı ücretleri, turizm, finansal hizmetler, bulut sistemleri ve diğer ilgili hizmetler yer almaktadır.

Ticaret anlaşmasının altıncı faslında yer alan Çin'in ithalat taahhütleri için baz yılı olarak gümrük tarifeleri artışlarının başlangıcından önceki yıl olan 2017

84 Ernest Scherder, "China to Buy Rare Earths from U.S. as Part of Trade Pact", Reuters, 16 Ocak 2020.

seçilmiştir. 2017’de Çin’in ABD’den gerçekleştirdiği toplam ithalat 185,8 milyar dolardır. Anlaşma kapsamında Çin’in ABD’den ilave satın alım taahhüdünde bulunduğu sektörlerde 2017’de 134,2 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Birinci Faz Ticaret Anlaşması baz yılındaki 185,8 milyar dolarlık Çin’in ABD’den yaptığı ithalatın 134,2 milyar dolarını kapsamaktadır. Geriye kalan 51,6 milyar dolarlık ithalat ürünleri anlaşmaya dahil edilmemiştir. Çin yukarıda saydığımız dört sektörde ABD’den en az 200 milyar dolar değerinde ilave ithalat gerçekleştirirken bir yandan da kapsam dışı kalan 51,6 milyar dolarlık ithalat kalemlerini başka ülkelere temin etme yolunu seçebilir.⁸⁵

Çin önümüzdeki iki yıllık süreçte ABD’den daha fazla ürün ithal edeceğinin taahhüdünü verirken yapacağı toplam ithalatta bir artışa gitme eğiliminde olmadığını sinyallerini vermektedir. Bu karar ABD’den daha fazla mal ve hizmet satın alırken Çin’in diğer ülkelere daha az ithalat yapacağına işaret etmektedir. Örneğin Çin, ABD’den daha fazla tarım ürünü ithal ederken Brezilya’dan gerçekleştirdiği yağlı tohum ve et alımını kısımlarını AB ülkeleri, Japonya, Güney Kore ve Tayvan’dan almak yerine ABD’den ithal edebilir. Avustralya ve Katar’dan gerçekleştireceği LNG alımının bir kısmını ABD’den karşılayabilir.

Uluslararası ekonomi alanında dünyanın önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olan Peterson Institute for International Economics’ten Chad Bown sürece yönelik değerlendirmesinde Birinci Faz Ticaret Anlaşması’nda verilen alım taahhütlerinin yüzde yüz yerine getirilmesinin zor olacağını altını çizmektedir.⁸⁶ Bown bu değerlendirmesini Çin’in ekonomik büyüme oranlarının düşme eğiliminde olacağı ve ABD’nin Çin’den gelecek ilave talep artışlarına kısa vadede cevap verme esnekliğinin sınırlı olacağı varsayımları altında yapmaktadır.

Birinci Faz Ticaret Anlaşması sadece Çin’in ithalat taahhütleriyle sınırlı kalmamaktadır. Anlaşma ayrıca fikri mülkiyet haklarının korunması noktasında Çin’in kural ve uygulamalarının sıkılaştırılması ve Amerikan şirketlerinden Çine yönlendirilen teknoloji transferlerinin gönüllülük ilkesi ve piyasa koşulları baz alınarak gerçekleştirilmesi gibi faktörleri de kapsamaktadır. ABD bu sayede Çin’in kendi pazarına girişinin bir ön koşulu olarak Amerikan şirketlerini teknoloji transferi yapmaya zorlamasının ve ayrıca teknoloji hırsızlığının önüne geçmeyi planlamaktadır. Anlaşma çerçevesinde ticari sırları çalanların cezalandırılmasıyla

85 Chad Bown, “Trump’s Phase One Deal with China Relies on Overblown Estimates of What the US can Sell”, PIIE Trade and Investment Policy Watch, 21 Ocak 2020.

86 Chad, “Trump’s Phase One Deal with China Relies on Overblown Estimates of What the US can Sell”.

korsan ve sahtecilikle mücadele konusunda iki ülke arasında etkin bir iş birliği mekanizması kurulmasına vurgu yapılmaktadır.

Ayrıca Pekin hükümeti Amerikalı şirketlerin Çin finans sektörüne girişini kolaylaştırıcı yönde reform adımları atacağını belirtmiştir. Bu durumun gerçekleşmesi halinde Çin finans sisteminin liberalleşme ve dışa açılma süreci hız kazanacaktır. Bu da Wall Street'teki finansal kurumların büyük bir sabırsızlıkla bekledikleri bir gelişmedir.⁸⁷

Anlaşma metni içerisinde tarafların rekabetçi kur devalüasyonlarından kaçınması ve ticari avantajları için döviz kuruna başvurmamasının altı çizilmiştir. ABD anlaşmanın bir parçası olarak Çin'in kur manipülatörü olduğuna yönelik resmi suçlamalarını geri çekmiştir.

Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nda genel olarak Çin'in aşırı düzeyde ödün ve taahhüt vererek ciddi bir yükümlülük altına girdiği görülmektedir. Çin'in böylesi bir anlaşmayı kabul etmesinde ekonomik gerekçelerin yanında siyasi kaygılarının da etkili olduğu söylenebilir.⁸⁸ Pekin yönetimi son dönemde büyüme ve istihdam yaratma hızındaki yavaşlamanın ülkede sosyal tansiyonu yükseltmesinden çekinmektedir. Büyüme yeniden canlandırmak Çin'e sosyal sorunlarına çözüm bulması için ilave bir zaman kazandırabilir. Çin böyle bir anlaşmaya imza atarak ABD'nin Hong Kong, Tayvan ve Sincan gibi bazı hassas meseleleri kaşınmasının belli ölçülerde önüne geçmeyi amaçlamış da olabilir. Çin 2020'deki ABD başkanlık seçimlerinin sonucunu görmek ve ikinci faz anlaşma için başlanacak müzakerelere yönelik pazarlık gücünü arttırmak için de yüzde yüz uyması zor olan ve bazı afaki taahhütleri kapsayan bir anlaşmanın altına imza atmayı sorun görmemiş olabilir. Pekin yönetiminin Washington ile yaşadığı ekonomik anlaşmazlıklarda önemli bir yere sahip olan Çinli şirketlere verilen sübvansiyonlar ve kamu iktisadi teşebbüslerinin yol açtığı haksız rekabet avantajları gibi hususların tartışmaya açılmasını belli bir süre daha ertelemeyi kısa vadeli bir kazanç olarak görmüş olması kuvvetle muhtemeldir.

87 Nurullah Gür ve Şerif Dilek, "ABD-Çin Ticaret Savaşlarında Birinci Faz Anlaşma", *Kriter*, Sayı: 43, (2020), s. 74-75.

88 Gür ve Dilek, "ABD-Çin Ticaret Savaşlarında Birinci Faz Anlaşma".

KORONAVİRÜSÜN GÖLGESİNDE TİCARET SAVAŞLARI

Küresel ekonominin tam da Birinci Faz Ticaret Anlaşması sonrası geçici de olsa rahat bir nefes almayı beklediği günlerde koronavirüs salgını patlak vermiştir. Bütün pozitif beklentiler uçup giderken belirsizlik bulutları küresel ekonominin üzerine çökmüştür. Koronavirüsün küresel arenadaki ekonomik ve siyasi yansımaları ticaret savaşlarının geleceğine etki etmesi kuvvetle muhtemeldir. Salgının Çin ekonomisi üzerindeki negatif etkileri Birinci Faz Ticaret Anlaşması'ndaki alım taahhütlerinin yerine getirilmesini zorlaştırmaktadır. Zira Çin'de ekonomik büyümenin yavaşlaması ithalat gereksiniminin de azalmasına neden olacaktır. Bahanesi ne olursa olsun taahhütlerin yerine getirilememesi ABD tarafından hoşnutsuzlukla karşılanacaktır.

Sorun sadece ekonomik yavaşlamadan kaynaklı taahhütlerin yerine getirilememesi ile sınırlı kalmayacaktır. Koronavirüs salgını süresinde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin gerilmesi de Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın geleceğine dair büyük soru işaretlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sağlam bir temel üzerine inşa edilmemiş olan Birinci Faz Ticaret Anlaşması tarihin en büyük ekonomik fırtınalarından biri tarafından büyük bir teste tabi tutulmaktadır.

Koronavirüs salgınından sonra Trump'ın Birinci Faz Ticaret Anlaşması'ndan çekilmesi ve ilave gümrük tarifeleri ile Çin'i tehdit etmesi sürpriz olmayacaktır. Trump koronavirüs salgının başından bu yana Çin'e karşı aşırı kuşkucu bir tavır takınmaktadır. Bu tutum ABD'nin önümüzdeki süreçte Çin'i hem ekonomik hem de siyasi anlamda köşeye sıkıştırmak için koronavirüs salgınına bir bahane olarak

kullanacağına işaret etmektedir. Trump'ın yeni tip koronavirüsü "Çin virüsü" olarak adlandırması önu arkası düşünülmeden söylenmiş bir söz değıldir.⁸⁹ Trump bu virüsün Çin'de bir laboratuvarıda ortaya çıktığı ihtimalinin göz önünde bulundurulması gerektiğine inanmaktadır.⁹⁰ Trump ayrıca koronavirüsle ilgili bilgileri yeterince şeffaf bir şekilde paylaşmadığı ve virüsün diğer ülkelere yayılmasıyla ilgili gerekli önlemleri alma noktasında geç kaldığı gerekçeleriyle Pekin'i sert şekilde eleştirmektedir.⁹¹ Koronavirüs salgını küresel tedarik zincirlerinde başta Çin olmak üzere düşük ücretli Asya ülkelerine aşırı bağımlı olmanın ne derece riskli olduğunu hatırlatmıştır.⁹² Washington yönetimi bu yaşananları küresel üretim anlamında kendi lehine çevirmek için ABD menşeli çok uluslu şirketleri yeniden kendi topraklarında üretim yapmaya daha kolay ikna edebileceği bir ortam yakalamış olabilir.⁹³ ABD –ticaret savaşının da etkisiyle– 2019'da yerli imalat sanayii üretimi içerisindeki düşük ücretli Asya ülkelerinden gerçekleştirdiği ithalatının payını yüzde 13,1'den yüzde 12,1'e indirmeyi başarmıştır.⁹⁴ ABD imalat sanayii üretiminde özellikle Çin'e olan bağımlılığını azaltma noktasında koronavirüs krizini bir fırsat olarak kullanabilir. Washington yönetimi beklenmedik durumlar karşısında ara mal tedarikinin ve üretimin aksamaması için imalat sanayiinde çok uluslu şirketleri ABD'ye daha hızlı bir şekilde çekmenin yollarını arayacaktır. Kü-

89 ABD Başkanı Donald Trump ve Dışişleri Bakanı Mike Pompeo koronavirüsün Çin de bir laboratuvarıda başladığına dair ellerinde çok önemli kanıtların olduğunu iddia ettiler. İddiaya göre, koronavirüs Çin'in Wuhan kentindeki Viroloji Enstitüsü'nde biyolojik bir silah amacıyla üretilmeye çalışılırken kazayla yayılmıştır. Ancak yapılan bilimsel çalışmalar SARS-CoV-2 isimli yeni tip koronavirüsün laboratuvar ortamında üretilmiş bir virüs olmadığına işaret etmektedir. Washington hükümeti salgının ilerleyen haftalarında eleştirileri daha çok virüsün nasıl ortaya çıktığından ziyade Çin ve Dünya Sağlık Örgütü'nün bilgileri şeffaf bir şekilde paylaşmadıkları ve Pekin yönetiminin virüsün diğer ülkelere yayılmaması için yeterli önlemleri almadığı hususlarına yönlendirmiştir. Washington hükümetinin iddiaları için bkz. "Coronavirus: Trump Stands by China Lab Origin Theory for Virüs", BBC, 1 Mayıs 2020; Jordan Fabian, Jennifer Jacobs ve Iain Marlow, "Trump Promises 'Conclusive' U.S. Report on Virus's China Origins", Bloomberg, 3 Mayıs 2020; konuyla ilgili yapılan bilimsel araştırmalara yönelik bir örnek için bkz. Kristian G. Andersen, "The Proximal Origin of SARS-CoV-2", *Nature Medicine*, Sayı: 26, (2020), s. 450-452.

90 Dan Mangan ve Berkeley Lovelace Jr., "Trump Suspects Coronavirus Outbreak Came from China Lab, doesn't Cite Evidence", CNBC, 30 Nisan 2020; Maanvi Singh, Helen Davidson ve Julian Borger, "Trump Claims to Have Evidence Coronavirus Started in Chinese Lab but Offers no Details", *The Guardian*, 1 Mayıs 2020; Servet Güneş, "Trump Says He's Seen Evidence Virus Came from China Lab", Anadolu Ajansı, 1 Mayıs 2020.

91 Weizhen Tan, "US-China Relations at a Low as 'Blame-Shifting' Sets Back War against Virüs", CNBC, 21 Nisan 2020; Jeff Mason ve Matt Spetalnick, "Trump Warns China could Face Consequences for Virus Outbreak", Reuters, 19 Nisan 2020; Alex Matthews, "Coronavirus: Why is Donald Trump so Critical of the WHO and China?", Deutsche Welle, 19 Mayıs 2020.

92 Nurullah Gür, "Kovid-19 Sonrası Küresel Ekonomik Sistemde Neler Değişebilir?", Anadolu Ajansı, 7 Nisan 2020.

93 Robert E. Lighthizer, "The Era of Offshoring U.S. Jobs is Over", *The New York Times*, 11 Mayıs 2020.

94 Patrick van den Bossche, Brooks Levering, Yuri Castano ve Brandon Blaesser, "Trade War Spurs Sharp Reversal in 2019 Reshoring Index, Foreshadowing COVID-19 Test of Supply Chain Resilience", Kearney, <https://www.kearney.com/operations-performance-transformation/us-reshoring-index/full-report>, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

resel tedarik zincirlerindeki böylesi bir değişimin gerçekleşmesi Çin'in büyümesini yavaşlatırken ABD'nin belli sektörlerde daha rekabetçi hale gelmesinin önünü açabilir.

ABD, Çin'in Hong Kong için yürürlüğe soktuğu yeni ulusal güvenlik yasasını bahane ederek Pekin yönetimi üzerindeki baskıyı arttırmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Washington yönetimi, Hong Kong'a tanıdığı özel statüyü kaldırmayı gündemine almıştır.⁹⁵ Bütün bunlar yaşanırken ABD Temsilciler Meclisi de bir taraftan Uygur Türklerine yönelik aşırı baskıcı politikalarından dolayı bazı Çinli yetkilileri yaptırım kapsamına almayı öngören yasa tasarısını onaylamıştır.⁹⁶ Bu adımların yanı sıra Washington yönetimi Pekin'e bilgi transferini mümkün olduğunca engellemeyi amaçlayan bir adım olarak ABD'de lisansüstü eğitim gören Çinli öğrencilerin vizelerine yönelik bir dizi kısıtlama getirmiştir.⁹⁷ Washington'un koronavirüs salgını döneminde attığı bu adımlarla Pekin hükümetini yıldırarak Çin'i zaten pamuk ipliğine bağlı Birinci Faz Ticaret Anlaşması'ndan vazgeçen taraf olmaya zorladığı ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekiyor. 2020 seçimleri yaklaşırken Trump'ın popülaritesini korumak için böylesi bir "yabancı düşman" ile mücadele ettiğini açık bir şekilde göstermesi şaşırtıcı değildir. Pekin hükümeti bütün bu adımlara karşı bir hamle olarak ABD'den ithal edilen bazı tarım ürünlerinin alımını azaltma kararı almıştır.⁹⁸ Koronavirüs krizi daha Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın imzaları kurumadan tarafların ticaret savaşlarına kaldıkları yerden devam etmelerine neden olabilir.

95 David J. Lynch, "Pompeo Says U.S. Should End Special Treatment for Hong Kong, Ramping up Economic, Diplomatic Tensions with China", *The Washington Post*, 28 Mayıs 2020; Doug Palmer, "To Punish China, Trump Begins to Revoke Hong Kong Trade Privileges", *Politico*, 29 Mayıs 2020; Colm Quinn, "Will the U.S. Sanction China Over Hong Kong Law?", *Foreign Policy*, 28 Mayıs 2020.

96 Dildar Baykan, "ABD Temsilciler Meclisi Uygur Türkleri için Sunulan Yasa Tasarısını Onayladı", Anadolu Ajansı, 28 Mayıs 2020.

97 "ABD Bilgi Transferine Karşı Çin'e Vize Kısıtlaması Uygulayacak", Anadolu Ajansı, 30 Mayıs 2020.

98 "China Halts Some U.S. Farm Imports, Threatening Trade Deal", Bloomberg, 1 Haziran 2020.

SONUÇ YERİNE: BUNDAN SONRAKİ SÜREÇTE NELER BEKLENİYOR?

15 Ocak 2020'de imzalanan Birinci Faz Ticaret Anlaşması ABD ile Çin arasında süregiden hegemonya mücadelesini ve teknoloji rekabetini yumuşatacak derecede kapsamlı ve uzun vadeli bir anlaşma değildir. Yapılan anlaşma kapsamlı ve uzun vadeli bir çözümden ziyade yüzeysel ve semboliktir. Bu anlaşmayla birlikte küresel tedarik zincirlerini olumsuz yönde etkileyen ek tarifeler de tam anlamıyla kalkmış değildir. ABD ile Çin arasındaki mesele basit bir dış ticaret dengesizliğinden ibaret de değildir. İki ülke arasında yaşananlar teknoloji rekabetinin merkezde olduğu bir hegemonya mücadelesidir. Dolayısıyla Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın ticaret savaşını sonlandırmasını beklememek gerekmektedir. Zoraki bir el sıkışma da olsa Birinci Faz Ticaret Anlaşması 2020'nin en azından ilk yarısı için küresel ekonomiyi canlandırabilirdi. Ancak koronavirüs salgınının patlak vermesi küresel piyasaların bütün moralini bozmaya yetmiştir.⁹⁹ Zaten pamuk ipliğine bağlı olan Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın akıbeti koronavirüs krizi sonrası büyük oranda sıkıntıya girmiştir.

Koronavirüs salgını patlak vermesiydi bile Birinci Faz Ticaret Anlaşması ile ilgili bazı kuşkuların mevcut olduğunu unutmamak gerekiyor. Örneğin Çin'in kağıt üzerinde çeşitli reformlar ve yasal değişiklikler yapması bunların yüzde yüz uygulamaya geçeceği anlamına gelmemektedir. Pekin, ABD'deki başkanlık seçimleri öncesinde her türlü oyalama taktiğini deneyerek Washington'daki havayı koklamaya

⁹⁹ Nurullah Gür, "Koronavirüs Küresel Ekonominin Yeni 'Siyah Kuğu'su' mu?", Anadolu Ajansı, 12 Şubat 2020.

çalışacaktır. Çin, fikri mülkiyet haklarının görece daha sıkı korunmasına veya finans piyasalarında serbest piyasa ortamının oluşmasına belli ölçülerde izin verebilir ancak Çin'in ekonomik yapısı ve Başkan Şi Jinping'le birlikte yeniden artan merkezileşme eğilimi bu yapısal değişimin çok hızlı gerçekleşmeyeceği yönünde önemli işaretler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomiler büyüdükçe kalkınma merdiveninin bir üst basamağına çıkmak için yeni kurumsal reformlara ihtiyaç duyarlar. Çin atıl kapasitesini devreye sokarak, kırdan kente göçü hızlandırarak, devasa altyapı yatırımlarına imza atarak, özel şirketleri planlı ekonomi yönetimine adapte ederek, Batılı ülkelerdeki yenilikleri tersine mühendislik ve yaparak öğrenme yöntemleriyle ve ucuz iş gücünü ihracatçı büyüme modelinde başarılı bir şekilde değerlendiren son kırk yılda eşine az rastlanır bir büyüme hikayesi ortaya çıkarmıştır. Kurumsal iktisatçılar bu aşamadan sonra Çin'in istikrarlı büyümesini belli oranda koruyarak bir üst lige yükselmesi ve orada kalıcı olabilmesi için daha kapsayıcı kurumlarla birlikte aşırı merkezi yönetimi zincir altına almaya ihtiyacı olduğunu düşünmektedir.¹⁰⁰ Çin'in ekonomik, sosyal ve siyasi anlamda kurumsal reformlara ihtiyaç duyduğu aşırı olmakla birlikte bu reformların Batılı ülkelerin evrensel diye nitelendirdiği kurumsal mekanizmalarla bire bir uyumlu olması da gerekmemektedir. Çin'in kendi içerisindeki toplumsal değişimlere cevap verebilecek, yüksek gelir eşitsizliği ve artan eğitim ücretlerini yönetebilecek ve özel müteşebbislere daha fazla alan açacak reformları kendi karakterine uygun bir şekilde gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini zaman gösterecektir.

ABD, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurduğu ve özellikle 1980'lerdeki neoliberal politikalarla birlikte ciddi bir değişimden geçmesini sağladığı küresel ekonomik düzenin artık kendisine ciddi bir yük oluşturduğunu ve Çin'in bu sistemden çok fazla nemalandığını düşünmektedir. Bir yandan da ekonomik anlamda güç kaybettiğinin ve Çin'in Asya'dan başlamak üzere yeni bir ekonomik düzen kurmak istediğinin farkındadır. ABD, Çin henüz ekonomik ve askeri olgunluk aşamasına gelmemişken ve pazarlık masasında kendi eli halen güçlüyken Pekin yönetimini çeşitli yöntemlerle köşeye sıkıştırarak küresel ekonomi ve siyasetteki Amerikan gücünü belli bir süre daha koruma altında tutmaya çalışmaktadır. ABD ticaret savaşı gibi yöntemlerle Çin'i yavaşlatmaya çalışmanın kısa vadede kendisine de belli ekonomik zararlar verdiğinin farkında olsa da orta ve uzun vadeli çıkarları için korumacı önlemler almaktan geri durmamaktadır.

100 Doran Acemoğlu ve James Robinson, *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*, (Crown Books, New York: 2012); Acemoğlu ve Robinson, *The Narrow Corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty*.

ABD son on yıllarda azalan küresel ekonomik gücünü sadece Çin'in uyguladığı politikalara değil kendi "uygulamadığı politikalar"a da bağlamalıdır. Washington yönetimi tasarruf açığını yapısal olarak kapatacak politikaları hayata geçirmediği,¹⁰¹ deregülasyonlar yoluyla çok uluslu şirketlere ve finans kuruluşlarına sağlanan aşırı hareket alanını sınırlamadığı,¹⁰² piyasalarda yapıcı bir rekabet ortamı sağlamadığı,¹⁰³ insanı merkeze alan gerçek anlamda teknoloji gibi teknolojileri desteklemediği,¹⁰⁴ temel bilimlere yönelik Ar-Ge desteklerini ihmal ettiği¹⁰⁵ ve vergi sisteminde köklü revizyonlar yapmadığı¹⁰⁶ müddetçe Amerikan ekonomisinin yönünü "yukarı" çevirmesi zor görünmektedir. ABD korumacı politikalar yoluyla fabrikaları yeniden kendine çekmeyi başarsa bile 1980'lerden itibaren kaybolan imalat sanayii işlerinin büyük kısmının geri gelmeyeceğini bilmektedir. Zira bu işlerin çoğu Çin ve Meksika gibi düşük ücretli ülkelerle rekabetten dolayı değil üretkenlik artışından dolayı kaybolmuştur. Dolayısıyla ABD çelik ve otomotiv gibi geleneksel sektörleri gümrük duvarlarıyla uluslararası rekabete karşı korusa da ABD topraklarında yeni açılacak fabrikalar ve artan yerli üretim istihdamı arzu edilen oranda arttırmayacaktır.

ABD ekonomisinin geçmişte rekabet açısından en güçlü olduğu dönemlerde mavi yakalı işçilere yönelik var olan düzgün maaşlı işleri, teknolojik gelişimin geldiği son noktada geri getirmek artık çok da mümkün değildir. ABD, ekonomik yapısının sanayiden hizmetler sektörüne doğru hızla kaydığı dönemlerde uyguladığı yanlış politikalarından ve gerçekleştirmediği yapısal reformlardan dolayı bugün bu noktaya gelmiştir. Aslında mavi yakalı Amerikan işçilerinin çoğunun da özlem duyduğu şey eski işlerinin mükemmelliği ve güzelliğinden ziyade çalıştığı o işlerden elde ettiği reel gelir ve toplumun diğer kesimleriyle – özellikle beyaz yakalılarla– kıyaslandığında hissettiği nispi gelirdir. 1980'lerden sonra mavi yakalı işçilerin bir taraftan reel gelirleri yerinde sayarken bir taraftan da beyaz yakalı çalışanlarla aralarındaki gelir uçurumu hızla artmıştır. Trump gibi siyasetçiler toplumundaki bu özlemlere ve hoşnutsuzluklara hitap edecek

101 Joseph Stiglitz, "The US is at Risk of Losing a Trade War with China", Project Syndicate, 30 Eylül 2018.

102 James Richards, *Çöküşe Giden Yol: Dünyayı Yöneten Seçkinlerin Yaklaşan Ekonomik Krizle İlgili Gizli Planları*, (Destek Yayınları, İstanbul: 2018)

103 Philippon, *The Great Reversal: How America Gave up on Free Markets*.

104 Doran Acemoğlu ve Pascual Restrepo, "Automation and New Tasks: How Technology Displaces and Reinstates Labor", *Journal of Economic Perspectives*, Cilt: 33, Sayı: 2, (2019), s. 3-30; Doran Acemoğlu, "It's Good Jobs, Stupid", *Economics for Inclusive Prosperity Policy Brief*, Sayı: 13, (Haziran 2019).

105 Bloom, Reenen ve Williams, "A Toolkit of Policies to Promote Innovation".

106 Emmanuel Saez ve Gabriel Zucman, *The Triumph of Injustice: How the Rich Dodge Taxes and How to Make Them Pay*, (WW Norton, New York: 2019).

söylemler üreterek popülerliklerini arttırmaya ve siyasetteki manevra alanlarını genişletmeye çalışmaktadır. Korumacı politikaların arkasında sadece istihdam ve sanayi politikalarıyla ilgili yapılan yanlışların olmadığını, madalyonun diğer tarafında Çin'i ne pahasına olursa olsun yavaşlatma dürtüsü bulunduğunu da unutmamak gerekiyor. Mesele sadece Amerikan ekonomisi için geleneksel kabul edilebilecek sektörlerde kaybedilen işler ve azalan yerli üretimden ibaret değildir. ABD bugün biraz da Clinton ve Bush dönemlerinde Çin'e aşırı serbest bir hareket fırsatı vermiş olmanın sıkıntısını yaşamaktadır.

2020 seçimlerinin kazananı kim olursa olsun ABD Çin'in gelişimini yavaşlatmak için çeşitli stratejileri ve politikaları uygulamaya devam edecektir. Korumacı önlemleri ve ticaret savaşlarını konuşmaya bir süre daha devam edeceğiz. Obama tarife dışı engelleri devreye sokarak ve Amerikan sanayicisine teşvikler vererek ABD'nin Çin'e karşı rekabet gücünü arttırmaya çalışmıştır. Trump ise kendi tarzına uygun olarak gümrük tarifelerini agresif şekilde kullanmayı tercih etmiştir. Belki de Çin'i masaya oturtmanın tek yolu budur.

ABD son yılların en hızlı büyüyen gücü Çin'i yavaşlatmak için her yolu deneyecektir. 2020 seçimlerinden galip çıkarak başkanlık koltuğuna oturacak kişi Kuşak ve Yol Girişimi'ni baltalamak için mücadele edebilir, Çin'in Afrika ve Ortadoğu'da yapmaya çalıştığı stratejik yatırımların önünü kesmeye çalışabilir, Çin'in Asya Pasifik'teki en önemli ticaret partnerleri ile geniş kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması imzalayabilir.¹⁰⁷ Çin ise ABD'nin uyguladığı korumacı önlemlere yönelik bağışıklığını arttırıcı önlemlerle ve yeni teknoloji hamleleriyle birlikte ekonomik gelişim yolunda hız kaybetmemeye çalışacaktır.

Daha çetrefilli konuları içinde barındıracağı için ikinci faz ticaret anlaşmasının çözümlenmesi biraz daha uzun bir zamana yayılabilir. İkinci faz anlaşmadan sonra ise DTÖ kurullarının ve yapısının değişmesine yönelik bir mücadelenin yaşanmasına da şahit olabiliriz. Zira DTÖ'nün mevcut yapısı son yirmi yıllık süreçte küresel ekonominin ve ticaretin hızla değişen yapısına ayak uyduramamaktadır. DTÖ'nün yanı sıra IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların durumları da tartışmaya açılabilir. ABD ve Çin gibi iki gücün 2020'lerde ekonomik sorunlarına cevap bulma ve kurumsal açıdan kendilerini yenileme performansları ve küresel meselelere yaklaşımları yeni düzenin şekillenmesinde belirleyici rol oynayacaktır. Brezilya, Meksika, Rusya, Hindistan, Güney Afrika ve Türkiye gibi yükselen güçlerin takınacağı tutum ve şu anda emeklilik dilekçesini yazma halet-i ruhiyesi

107 Nurullah Gür, "Anlaşma Sonrası Ticaret Savaşlarının Geleceği", İTO Haber, 24 Ocak 2020, https://www.itoha-ber.com/koseyazisi/211248/anlasma_sonrasi_ticaret_savaslarinin_gelecegi.html, (Erişim tarihi: 14 Temmuz 2020).

içinde olan Avrupa'nın eski günlerini hatırlatabilir olası refleksleri de bu sürecin önemli birer parçası olmaya adaydır.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D. “It’s Good Jobs, Stupid”. *Economics for Inclusive Prosperity Policy Brief*. Sayı: 13. <https://econfip.org/policy-brief/its-good-jobs-stupid>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Acemoğlu, D. ve Restrepo, P. (2019). “Automation and New Tasks: How Technology Displaces and Reinstates Labor”. *Journal of Economic Perspectives*. 33(2), 3-30.

Acemoğlu, D. ve Robinson, J. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Books.

Acemoğlu, D. ve Robinson, J. (2019). *The Narrow Corridor: States, Societies, and the Fate of Liberty*. New York: Penguin Press.

Akcigit, U. ve Ateş, S. (Nisan 2019). “What Happened to US Business Dynamism?”, *National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper*, Sayı: 25756.

Amiti, M., Redding, S. ve Weinstein, D. (2019). “The Impact of the 2018 Tariffs on Prices and Welfare”. *Journal of Economic Perspectives*. 33(4), 187-210.

Anadolu Ajansı. (2018 18 9). “ABD 200 Milyar Dolarlık Çin Ürününe Daha Vergi Uygulayacak”.

Andersen, K. G., Rambaut, A., Lipkin, W. I., Holmes, E. C. ve Garry, R. F. (2020). “The Proximal Origin of SARS-CoV-2”. *Nature Medicine*, 26, 450-452.

Arthur, C. (2012 10 8). “China’s Huawei and ZTE Pose National Security Threat, Says US Committee”. *The Guardian*.

Auerbach, S. (1990 2 3). “President Tells China to Sell Seattle Firm”. *The Washington Post*.

Autor, D., Dorn, D., Hanson, G. ve Majlesi, K. (Kasım 2017). “Importing Political Polarization? The Electoral Consequences of Rising Trade Exposure”. *NBER Working Paper*. Sayı: 22637.

Baker McKenzie. (2017). “Rising Influence Assessing China’s Record FDI Surge in North America and Europe”. https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2017/03/chinafdi/chinafdi_2017.pdf?la=en, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Baldwin, R. (2016). *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. Cambridge Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press.

Baykan, D. (2020 5 28). “ABD Temsilciler Meclisi Uygur Türkleri için Sunulan Yasa Tasarısını Onayladı”, AA.

BBC (2018 1 7). “Chinese Takeover of German Firm Leifeld Collapses”.

BBC (2019 20 4). “How Much of Europe Does China Own?”.

BBC (2020 5 1). “Coronavirus: Trump Stands by China Lab Origin Theory for Virus”.

BBC Türkçe (2019 3 2). “Huawei’nin Üst Düzey Yöneticisi Meng Wanzhou’nun ABD’ye İadesinin Önünü Açtı”.

Best, M. (2018). *How Growth Really Happens: The Making of Economic Miracles Through Production, Governance, and Skills*. Princeton: Princeton University Press.

Bilefsky, D. (2020 19 1). “Huawei Executive Meng Wanzhou’s Extradition Fight: What to Know”. *The New York Times*.

Binder, S. ve Spindel, M. (2019 27 8). “Why is Trump Attacking the Federal Reserve? We Answer Your Questions”. *The Washington Post*.

Blanchard, E. “Trade Wars in the GVC Era”. http://faculty.tuck.dartmouth.edu/images/uploads/faculty/emily-blanchard/EjbCEPR_TradeWar_As_Published.pdf, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Bloom, N., Reenen, J. V. ve Williams, H. (2019). “A Toolkit of Policies to Promote Innovation”. *Journal of Economic Perspectives*. 33(3), 163-184.

Bown, C. (2019 19 12). “Phase One China Deal: Steep Tariffs are the New Normal”. Peterson Institute for International Economics. <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/phase-one-china-deal-steep-tariffs-are-new-normal>.

Bown, C. (2019 19 12). "US-China Trade War Tariffs: An Up-to-Date Chart". Peterson Institute for International Economics. <https://www.piie.com/research/piie-charts/us-china-trade-war-tariffs-date-chart>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Bown, C. (2020 21 1). "Trump's Phase One Deal with China Relies on Overblown Estimates of What the US Can Sell". Peterson Institute for International Economics, Trade and Investment Policy Watch. <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/unappreciated-hazards-us-china-phase-one-deal>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Brettell, K. (2019 5 8). "China's Yuan Drops Below 7 Per Dollar as Trade War Escalates". Reuters.

Bryan, V. ve Heller, G. (2018 27 7). "Germany Moves to Protect Key Companies from Chinese Investors". Reuters.

Buckley, C. (2018 1 4). "China Slaps Tariffs on 128 U.S. Products, Including Wine, Pork and Pipes". *The New York Times*.

Chang, H. J. (2016). *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Che, Y., Lu, Y., Pierce, J., Schott, P. ve Tao, Z. (Nisan 2016). "Does Trade Liberalization with China Influence US. Elections?". *NBER Working Paper*. Sayı: 22178.

Chen, T. (2019 5 8). "China Lets Yuan Tumble Past 7 per Dollar as Trade War Escalates". Bloomberg. <https://asia.nikkei.com/Business/Markets/Yuan-tumbles-past-7-to-dollar-to-11-year-low>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Chong, T. T. ve Li, X. (2019). "Understanding the China-US Trade War: Causes, Economic Impact, and the Worst-Case Scenario". *Economic and Political Studies*. 7(2), 185-202.

Colantone, I. ve Stanig, P. (2018). "Global Competition and Brexit". *American Political Science Review*. 112(2), 201-218.

Colantone, I. ve Stanig, P. (2018). "The Trade Origins of Economic Nationalism: Import Competition and Voting Behavior Inwestern Europe". *American Journal of Political Science*. 62(4), 936-95.

Colvin, G. (2019 22 7). "It's China's World". *Fortune*. <https://fortune.com/longform/fortune-global-500-china-companies>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Congressional Research Service (2019). "Section 232 Investigations: Overview and Issues for Congress". <https://fas.org/sgp/crs/misc/R45249.pdf>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

Costello, S. "Where is the iPhone Made?" Lifewire. <https://www.lifewire.com/where-is-the-iphone-made-1999503>, (Erişim tarihi: 18 Ocak 2020).

Dauth, W., Findeisen, S. ve Suedekum, J. (2014). “The Rise of the East and the Far East: German Labor Markets and Trade Integration”. *Journal of the European Economic Association*. 12(6), 1643-1675.

Dilek, Ş., İstikbal, D. ve Özdemir, B. Z. (2019). *Asya Yüzyılında Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri*. SETA Rapor.

Dippel, C., Hebllich, S. ve Gold, R. (Kasım 2015). “Globalization and Its (Dis-) Content: Trade Shocks and Voting Behavior”. *NBER Working Paper*. Sayı: 21812.

Donnan, S., ve Yadoo, J. (2019 2 28). “China Trade War Cost Tops \$40 Billion in U.S. Exports”. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-28/china-trade-war-cost-tops-40-billion-in-lost-u-s-exports>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Donnan, S., Han, M. ve Leonard, J. (2019 12 13). “U.S., China Reach Phase-One Deal, Easing Trade Tensions”. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-13/u-s-and-china-agree-to-phase-one-deal-easing-trade-tensions>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

European Commission. (2019 3 13). “Foreign Direct Investment Report: Continuous Rise of Foreign Ownership of European Companies in Key Sectors”. <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1993>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

European Commission. (2019 4 10). “EU Foreign Investment Screening Regulation Enters into Force”. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_2088, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Fabian, J., Jacobs, J. ve Marlow, I. (2020 5 3). “Trump Promises ‘Conclusive’ U.S. Report on Virus’s China Origins”. Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-05-03/pompeo-says-enormous-evidence-links-virus-to-wuhan-laboratory>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Fajgelbaum, P., Goldberg, P., Kennedy, P. ve Khandelwal, A. (2020). “The Return to Protectionism”. *The Quarterly Journal of Economics*. 135(1), 1-55.

Flaen, A. ve Pierce, J. (2019). “Disentangling the Effects of the 2018-2019 Tariffs on a Globally Connected US Manufacturing Sector”. *Federal Reserve*. <https://www.federalreserve.gov/econres/feds/files/2019086pap.pdf>, (Erişim tarihi: 29 Ocak 2020).

France24 (2019 4 24). “Energias de Portugal Shareholders Block Takeover Bid by China Three Gorges”. <https://www.france24.com/en/20190424-energias-de-portugal-shareholders-block-takeover-bid-china-three-gorges>, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Gordon, R. (2017). *The Rise and Fall of American Growth: The US Standard of Living since the Civil War*. Oxford: Princeton University Press.

Goswami, S. "Employment Consequences of US Trade Wars". https://sanjanagoswami.github.io/files/SGoswami_JMP.pdf, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Gros, D. (2019 8 6). "The Real Cost of Trump's Trade Wars". Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/commentary/america-china-trade-war-trump-tariffs-by-daniel-gros-2019-08>.

Gruber, J. ve Johnson, S. (2019). *Jump-Starting America: How Breakthrough Science can Revive Economic Growth and the American Dream*. New York: Public Affairs.

Guo M., Lu, L., Sheng L. ve Yu, M. (2018). "The Day after Tomorrow: Evaluating the Burden of Trump's Trade War". *Asian Economic Papers*. 17(1), 101-120.

Günerigök, S. (2020 5 1). "Trump Says He's Seen Evidence Virus Came from China Lab". AA.

Gür, N. (2018 12 12). "Sarı Yelekliler Hareketi Avrupa'nın Krizi". AA Analiz.

Gür, N. (2020 1 24). "Anlaşma Sonrası Ticaret Savaşlarının Geleceği". İTO Haber. https://www.itohaber.com/koseyazisi/211248/anlasma_sonrasi_ticaret_savaslarinin_gelecegi.html, (Erişim tarihi: 28 Ocak 2020).

Gür, N. (2020 2 12). "Koronavirüs Küresel Ekonominin yeni 'Siyah Kuğu'su' mu?". AA Analiz.

Gür, N. (2020 4 7). "Kovid-19 Sonrası Küresel Ekonomik Sistemde Neler Değişebilir?". AA Analiz.

Gür, N., Ünay, S. ve Dilek, ř. (2017). *Sanayiyi Yeniden Düşünmek*. İstanbul: SETA.

Gür, N. ve Dilek, ř. (Ocak 2020). "ABD-Çin Ticaret Savaşlarında Birinci Faz Anlaşma". *Kriter*. Sayı: 43. (şubat 2020).

Huang, Y., Chen, L., Liu, S. ve Tang, H. (2019). "7 Supply Chain Linkages and Financial Markets: Evaluating the Costs of the US-China Trade War". *Trade War: The Clash of Economic Systems Endangering Global Prosperity*. Lingnan: CEPR Press.

IMF (Ocak 2020). "World Economic Outlook". <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

Irwin, D. (2015). *Free Trade Under Fire*. Oxford: Princeton University Press.

Itakura, K. (2020). "Evaluating the Impact of the US-China Trade War". *Asian Economic Policy Review*. 13(1), 77-93.

Kharpal, A. (2019 5 22). “Huawei Says Its Own Operating System Could be Ready This Year If It Can’t Use Google or Microsoft”. CNBC.

King, L., Bergen, M. ve Brody, B. (2019 20 5). “Top U.S. Tech Companies Begin to Cut off Vital Huawei Supplies”. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-05-19/google-to-end-some-huawei-business-ties-after-trump-crackdown>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

Lee, Y. N. (2020 1 1). “These 6 Charts Compare the US and China Economies in the Second Year of Their Trade War”. CNBC.

Lighthizer, R. E. (2020 5 11). “The Era of Offshoring U.S. Jobs is Over”. *The New York Times*.

Lo, K. (2019 9 5). “Huawei Case Puts Two Way Strain on Canada-China Business Confidence”. *South China Morning Post*.

Lynch, D. J. (2020 5 28). “Pompeo Says U.S. Should End Special Treatment for Hong Kong, Ramping up Economic, Diplomatic Tensions with China”. *The Washington Post*.

Ma, J. ve Wong, C. (2019 2 3). “Meng Wanzhou Extradition a Serious Political Incident China Tells Canada”. *South China Morning Post*.

Mangan D. ve Lovelace B. Jr. (2020 4 30). “Trump Suspects Coronavirus Outbreak Came from China Lab, Doesn’t Cite Evidence”. CNBC.

Masonve J. ve Spetalnick, M. (2020 4 19). “Trump Warns China Could Face Consequences for Virus Outbreak”. Reuters.

Matthews, A. (2020 5 19). “Coronavirus: Why is Donald Trump so Critical of the WHO and China?”, Deutsche Welle.

Mauldin, W. (2016 12 3). “Obama Blocks Chinese Bid for Technology Firm Aixtron”. *The Wall Street Journal*.

Mazzucato, M. (2013). *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. Londra: Anthem Press.

Mazzucato, M. (2018). *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. New York: Hachette Press.

Mearsheimer, J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics (Update Edition)*. New York: WW Norton & Company.

Mohsin, S., Epstein, J., Martin, P. ve Wadhams, N. (2018 1 11). “Trump, Xi Agree to Temporary Truce in Bid to Contain Trade War”. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-01/trump-opens-dinner-china-s-xi-with-truce-in-trade-war-at-stake>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

Morris, C. R. (2012 6 12) “We were Pirates, too: Why America was the China of the 19th Century”. *Foreign Policy*.

Nicola, S. (2020 6 1). “German Car Production Drops to 23-Year Low on Waning Exports”. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-06/german-car-production-drops-to-23-year-low-on-waning-exports>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

Norland, R. (2018 8 20). “Trade War Costs to Consumers, Companies and Nations”. *Financial Times*.

Norris, P. ve Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. New York: Cambridge University Press.

Office of the United States Trade Representative (2017). “USTR Announces Initiation of Section 301 Investigation of China”. <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/august/ustr-announces-initiation-section>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2020).

Office of the United States Trade Representative (2018). “President Trump Announces Strong Actions to Address China’s Unfair Trade”. <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/march/president-trump-announces-strong>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

Office of the United States Trade Representative (2018). “USTR Finalizes Tariffs on 200 Billion of Chinese Imports in Response to China’s Unfair Trade Practices”. <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2018/september/ustr-finalizes-tariffs-200>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

Office of the United States Trade Representative. “How to Navigate the Section 301 Tariff Process”. <https://ustr.gov/issue-areas/enforcement/section-301-investigations/search>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

Oktay, F. (2017). *Çin: Yeni Büyük Güç ve Değişen Dünya Değerleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Palmer, D. (2020 5 29). “To Punish China, Trump Begins to Revoke Hong Kong Trade Privileges”. *Politico*.

Philippon, T. (2019). *The Great Reversal: How America Gave up on Free Markets*. Harvard: Harvard University Press.

Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.

Ping, G. (2019 27 2). “The US Attacks on Huawei Betray Its Fear of Being Left Behind”. *Financial Times*.

Pisano, G. ve Shih, W. (2012). *Producing Prosperity: Why America Needs a Manufacturing Renaissance*. Boston: Harvard Business Review Press.

Politico. (2016 18 6). “Full Transcript: Donald Trump’s Jobs Plan Speech”. <https://www.politico.com/story/2016/06/full-transcript-trump-job-plan-speech-224891>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

Quinn, C. (2020 5 28). “Will the U.S. Sanction China Over Hong Kong Law?”, *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2020/05/28/united-states-sanctions-hong-kong-china-cummings-eu>, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Reuters. (2020 6 2). “How Chinese Tariffs on U.S. Imports will Stand after February 14 Cuts”.

Richards, J. (2018). *Çöküş Giden Yol: Dünyayı Yöneten Seçkinlerin Yaklaşan Ekonomik Krizle İlgili Gizli Planları*. İstanbul: Destek Yayınları.

Rosenfeld, E. (2019 29 6). “Trump Says He Agreed with Xi to Hold off on New Tariffs and to Let Huawei Buy US Products”. CNBC.

Sachs, J. (2018). *A New Foreign Policy: Beyond American Exceptionalism*. Columbia: Columbia University Press.

Saez, E. ve Zucman, G. (2019). *The Triumph of Injustice: How the Rich Dodge Taxes and How to Make Them Pay*. New York: WW Norton.

Samuel, H. (2020 5 8). “Coronavirus Pandemic May Have Started in October, Says UK-French Study”. *The Telegraph*.

Sandle, P. ve Stubbs, J. (2020 1 28). “Defying Trump, UK’s Johnson Refuses to Ban Huawei from 5G”. Reuters.

Scherder, E. (2020 1 16). “China to Buy Rare Earths from U.S. as Part of Trade Pact”. Reuters.

Shan, W. (2019). “The Unwinnable Trade War”. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2019-10-08/unwinnable-trade-war>, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Sheahan, M. (2016 12 8). “China’s Fujian Drops Aixtron Bid after Obama Blocks Deal”. Reuters.

Shepardson, D. ve Freifeld, K. (2019 5 16). “China’s Huawei, 70 Affiliates Placed on U.S. Trade Blacklist”. Reuters.

Singh M., Davidson H. ve Borger, J. (2020 5 1). “Trump Claims to Have Evidence Coronavirus Started in Chinese Lab but Offers No Details”. *The Guardian*.

Staropoli, R. (2018 3 4). “America’s New Digital Cold War with China”. *Financial Times*.

Stiglitz, J. (2018 9 30). “The US is at Risk of Losing a Trade War with China”. Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-lo>

ses-trade-war-with-china-by-joseph-e--stiglitz-2018-07?barrier=accesspaylog, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Swanson, A. (2018 3 4). "White House Unveils Tariffs on 1,300 Chinese Products". *The New York Times*.

Tan, W. (2020 4 21). "US-China Relations at a Low as 'Blame-Shifting' Sets Back War against Virus". CNBC.

The Guardian (2018 1 8). "Huawei Beats Apple to Become Second-Largest Smartphone Maker".

Tully, S. (2019 10 8). "Trump's Tariffs were Supposed to Ding China, but the U.S. Economy is Getting Hit 2.5x Harder". *Fortune*.

U.S. Department of Commerce. (2019 15 05). "Department of Commerce Announces the Addition of Huawei Technologies Co. Ltd. to the Entity List". <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2019/05/department-commerce-announces-addition-huawei-technologies-co-ltd>, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

U.S. Department of the Treasury (2019). "Treasury Designates China as a Currency Manipulator". <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm751>, (Erişim tarihi: 24 Ocak 2020).

U.S. of Commerce (2018). "U.S. Department of Commerce Announces Steel and Aluminum Tariff Exclusion Process". <https://www.commerce.gov/news/press-releases/2018/03/us-department-commerce-announces-steel-and-aluminum-tariff-exclusion>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2020).

Van den Bossche, P., Levering, B., Castano, Y. ve Blaesser, B. (2020) "Trade War Spurs Sharp Reversal in 2019 Reshoring Index, Foreshadowing COVID-19 Test of Supply Chain Resilience", Kearney, <https://www.kearney.com/operations-performance-transformation/us-reshoring-index/full-report>, (Erişim tarihi: 1 Haziran 2020).

Wang, Y. (2019 5 9). "Canadian Man Sentenced to Death in China Has Appeal Hearing". Global News. <https://globalnews.ca/news/5257482/robert-schellenberg-death-sentence-appeal-hearing-china>, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Wong, D. ve Koty, A. C. (2020 7 2). "The US-China Trade War: A Timeline". China Briefing. <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline>, (Erişim tarihi: 27 Ocak 2020).

Younglai, R. (2012 9 28). "Obama Blocks Chinese Wind Farms in Oregon Over Security". Reuters.

Yülek, M. (2019). *Ulusların Yükselişi*. İstanbul: Kronik Kitap.

Zakaria, F. (2020). "The New China Scare: Why America Shouldn't Panic about Its Latest Challenger". *Foreign Affairs*. 99(1), 52-69.

NURULLAH GÜR

2006'da Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü'nden mezun oldu. Aynı bölümden 2008'de yüksek lisans derecesini aldı. Doktora derecesini 2012'de University of Essex'den aldı. Gür halen İstanbul Medipol Üniversitesi Ekonomi ve Finans Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir. Ekonomik gelişme, finans-reel sektör ilişkisi ve uluslararası politik iktisat alanlarında çeşitli uluslararası dergilerde yayınları bulunmaktadır.

ŞERİF DİLEK

Lisans ve yüksek lisans eğitimini İşletme ve Deniz Ekonomisi alanında tamamladı. Doktora derecesini Marmara Üniversitesi Ortadoğu Ekonomi Politikliği Anabilim Dalı'ndan aldı. Akademik eğitiminin yanında uzun bir süre özel sektörde çalışan Dilek uluslararası ekonomi politik, Ortadoğu'da siyaset-ekonomi ilişkisi, uluslararası iktisat, kalkınma gibi alanlarda çalışmalarına devam etmektedir.

TEKNOLOJİK SOĞUK SAVAŞ BİRİNCİ FAZ ANLAŞMA VE TİCARET SAVAŞLARININ GELECEĞİ

NURULLAH GÜR, ŞERİF DİLEK

Donald Trump'ın 2016 başkanlık seçimleri sürecinde Çin'e karşı yönelttiği tehditleri gerçekten hayata geçirebileceğini çoğu kimse bekleliyordu. Ancak Başkan Trump agresif yöntemlerle ticaret savaşının dozajını gittikçe artırarak söylediklerinde ciddi olduğunu gösterdi. 2018'in başında başlayan ve karşılıklı misillemeler ile hem iki ülke ekonomisini hem de dünya ekonomisini endişelendiren ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı yaklaşık bir buçuk yıl süren müzakerelerin ardından 15 Ocak 2020'de imzalanan "Birinci Faz Ticaret Anlaşması" ile geçici olarak durmuştur.

Washington ile Pekin arasındaki bu ticaret savaşının her iki ekonomiyi de yormaya başladığı bir dönemde dar kapsamlı bir ticaret anlaşması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu, iki taraf arasındaki bütün problemleri kapsayan geniş ölçekli bir anlaşma olmaktan ziyade ateşkes niteliğinde yüzeysel bir anlaşmadır.

Çok uluslu şirketlerin fabrikalarını kaydırmalarıyla birlikte küresel üretim üssü haline gelen Çin'in bisiklet, oyuncak, tekstil-giyim ve elektronik ev aletleri gibi emek yoğun ürünler üretmesi Batılı gelişmiş ülkeler tarafından bir tehdit olarak görülmemiştir. Ancak Çin'in zamanla yüksek teknoloji ürün gruplarına doğru gerçekleştirdiği sıçrama başta ABD olmak üzere Batı'yı endişelendirmeye başlamıştır.

ABD ile Çin arasındaki mesele basit bir dış ticaret dengesizliğinden ibaret değildir. İki ülke arasında yaşananlar teknoloji rekabetinin merkezde olduğu bir hegemonya mücadelesidir. Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nın iki ülke arasındaki teknolojik soğuk savaşı bitirmesini beklememek gerekir. 2020 seçiminin kazananı kim olursa olsun ABD, Çin'in gelişimini yavaşlatmak için çeşitli stratejileri ve politikaları uygulamaya devam edecektir.

Bu raporda ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşını tetikleyen faktörlerin yanı sıra iki ülke arasındaki teknolojik soğuk savaşın küresel ekonomiye olan etkileri masaya yatırılmaktadır. Raporda bunlarla birlikte Birinci Faz Ticaret Anlaşması sonrası iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin bundan sonra izleyebileceği seyre dair öngörülerde de bulunmaktadır.